

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА
(повне найменування вищого навчального закладу)

ФАКУЛЬТЕТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
(повне найменування інституту, факультету)

Кафедра: публічного управління та адміністрування
(повна назва кафедри)

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему: «Механізми публічного управління
суспільними конфліктами в Україні»

Виконав: студент магістратури за
спеціальністю 281 Публічне
управління та адміністрування денної
форми навчання
Олександр КАПІТОНЕЦЬ

Керівник: професор кафедри
публічного управління та
адміністрування, доктор економічних
наук, професор
Андрій ВОЙЦЕЩУК

Рецензент: _____

Хмельницький – 2024 рік

АНОТАЦІЯ

Капітонець О. А. Механізми публічного управління суспільними конфліктами в Україні. – Рукопис.

У магістерській роботі запропоновано вирішення актуального наукового завдання в галузі науки публічного управління й адміністрування – визначення теоретичних засад щодо формування механізмів публічного управління суспільними конфліктами й розроблення практичних рекомендацій з удосконалення цих механізмів в Україні.

В процесі дослідження визначено поняття механізмів публічного управління суспільними конфліктами як сукупності елементів системи публічного управління, що спрямовані на забезпечення розвитку об'єкту такого управління, який вимагає підвищення рівня безпеки, добробуту, сталого функціонування основних систем життєзабезпечення та інших соціальних потреб й інтересів, незадоволення яких зумовлює виникнення суспільних конфліктів, соціальної невдоволеності, апатії, кризи тощо.

Досліджено та систематизовано закордонні практики реалізації публічного управління суспільними конфліктами, де критеріями обрання є інтеграційні прагнення України, стан упровадження соціально орієнтованих реформ у зарубіжних країнах, а також вчасність і системність реагування на суспільні конфлікти в межах цих країн.

Обґрунтовано алгоритм удосконалення соціально-політичного механізму публічного управління суспільними конфліктами з визнанням ключової ролі публічних інституцій місцевого рівня в такому управлінні та визначено підходи щодо визначення тенденцій функціонування соціально-політичного та медійно-комунікаційного механізмів публічного управління суспільними конфліктами в Україні.

Ключові слова: механізми публічного управління суспільними конфліктами, соціально-політичний механізм, організаційно-правовий механізм, медійно-комунікаційний механізм, стратегія, населення, органи публічної влади.

SUMMARY

Kapitonets O. A. Mechanisms of public management of social conflicts in Ukraine. - Manuscript.

In the master's thesis, a solution to an actual scientific task in the field of public management and administration is proposed - the definition of theoretical foundations for the formation of mechanisms for public management of social conflicts and the development of practical recommendations for improving these mechanisms in Ukraine.

In the process of research, the concept of mechanisms of public management of social conflicts was defined as a set of elements of the public management system aimed at ensuring the development of the object of such management, which requires an increase in the level of safety, well-being, stable functioning of the main life support systems and other social needs and interests, the dissatisfaction of which causes the emergence of social conflicts, social discontent, apathy, crisis, etc.

Foreign practices of implementing public management of social conflicts have been studied and systematized, where the selection criteria are Ukraine's integration aspirations, the state of implementation of socially oriented reforms in foreign countries, as well as the timeliness and systematic response to social conflicts within these countries.

The algorithm for improving the socio-political mechanism of public management of social conflicts is substantiated with the recognition of the key role of public institutions at the local level in such management, and approaches to determining the trends in the functioning of the socio-political and media-communication mechanisms of public management of social conflicts in Ukraine are determined.

Keywords: mechanisms of public management of social conflicts, socio-political mechanism, organizational-legal mechanism, media-communication mechanism, strategy, population, public authorities.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СУСПІЛЬНИМИ КОНФЛІКТАМИ.....	8
1.1. Суспільні конфлікти як об'єкт публічного управління.....	8
1.2. Механізми публічного управління суспільними конфліктами: поняття, сутність і класифікація.....	16
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СУСПІЛЬНИМИ КОНФЛІКТАМИ.....	23
2.1. Оцінка публічного управління суспільними конфліктами в зарубіжних країнах	23
2.2. Аналіз організаційно-правового механізму публічного управління суспільними конфліктами в Україні.....	32
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ТА ПІДХОДИ ДО ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СУСПІЛЬНИМИ КОНФЛІКТАМИ В УКРАЇНІ.....	44
3.1. Підходи до вдосконалення соціально-політичного механізму публічного управління суспільними конфліктами	44
3.2. Напрями розвитку інших механізмів публічного управління суспільними конфліктами.....	52
ВИСНОВКИ.....	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	65

ВСТУП

Актуальність теми. Конфлікти між гілками влади відбивають конфлікти, які наявні всередині суспільства незалежно від політичного режиму, особливостей територіальної організації публічної влади, рівня соціально-економічного розвитку країни та ін. Свідченням цього є те, що суспільні конфлікти виникають і в найбільш економічно розвинених державах світу. Адже суспільство взагалі розвивається через конфлікти, які виникають внаслідок розгортання протиріч, що визрівають через об'єктивні та суб'єктивні причини. З огляду на те, що протиріччя в суспільстві існують об'єктивно, то й конфлікти є неминучими. Водночас в умовах демократії конфлікти виявляються швидше і чіткіше, ніж в умовах, наприклад, авторитаризму, тому в умовах демократії управляти конфліктами можна результативніше.

Сьогодні в Україні продовжуються наукові пошуки щодо шляхів публічного управління суспільними конфліктами, що проявляється у прагненнях удосконалювати правове поле, здійснюваних реформах, підтримці сталого розвитку країни тощо. Так, прийнято указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року», «Про Стратегію національної безпеки України» та ін. Ці нормативно-правові документи вказують на важливість мінімізації зовнішніх і внутрішніх уразливостей, здатність суспільства та держави швидко адаптуватися до змін безпекового середовища й підтримувати стале функціонування. У той же час, сучасне організаційно-правове забезпечення публічного управління у сфері суспільних конфліктів в Україні потребує детермінації. Наразі воно відзначається недосконалістю та не системністю, що зумовлює появу нових суспільних конфліктів і кристалізацію вже наявних. Вирішення цих проблемних питань вимагає виваженого застосування концептуальних підходів фундаментальної науки, дослідження закордонної специфіки й управлінської практики щодо врегулювання суспільних конфліктів, особливо на місцевому рівні, що є найбільш наближеним до потреб громадян. Варто

відзначити, що через повномасштабну агресію проти України врахування відповідних позитивних практик на її теренах є вкрай необхідним. Оскільки це може допомогти нашій державі завершити реформу децентралізації влади, забезпечивши сталий розвиток регіонів і добробут громадян.

Особливості теоретико-практичних засад формування та реалізації публічного управління суспільними конфліктами визначені в працях зарубіжних і вітчизняних вчених, а саме: М. Вебера, Н. Гілберта, Т. Парсонса, Г. Саймона, Ф. Фукуями, К. Ясперса, С. Бєлая, І. Ващенко, С. Домбровської, Г. Ортіної, О. Пархоменко-Куцевіл, Т. Ярового та інших.

Ці наукові праці присвячені соціально-економічним та безпековим кризовим явищам і процесам, а також заходам державного управління щодо їх подолання. Водночас через тривале зволікання з реформуванням системи державного управління в Україні вони потребують комплексного осмислення питань оновлення механізмів публічного управління суспільними конфліктами. Вищевикладене зумовило вибір теми магістерської роботи.

Мета та завдання магістерської роботи. *Метою* магістерської роботи є обґрунтування теоретичних засад та прикладних аспектів щодо удосконалення механізмів публічного управління суспільними конфліктами в Україні.

Для досягнення мети магістерської роботи було визначено такі *завдання* дослідження:

- розкрити сутність та основний зміст суспільних конфліктів як об'єкта публічного управління;
- з'ясувати поняття, сутність і класифікаційні види механізмів публічного управління суспільними конфліктами;
- оцінити стан публічного управління суспільними конфліктами в зарубіжних країнах;
- провести аналіз організаційно-правового механізму публічного управління суспільними конфліктами в Україні;
- запропонувати підходи до вдосконалення соціально-політичного

механізму публічного управління суспільними конфліктами;

– визначити напрями розвитку інших механізмів публічного управління суспільними конфліктами.

Об'єктом дослідження є публічне управління суспільними конфліктами.

Предмет дослідження – теоретичні, методичні та прикладні аспекти формування механізмів публічного управління суспільними конфліктами в Україні.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою дослідження є система загальнонаукових та спеціальних методів дослідження.

Для вирішення завдань магістерської роботи було використано такі методи загального та спеціального наукового пізнання, а саме: *аналізу та синтезу* – для з'ясування сутності суспільних конфліктів як об'єкта публічного управління; *порівняльного аналізу* – при оцінці публічного управління суспільними конфліктами в зарубіжних країнах; *структурно-функціонального аналізу* – при аналізі організаційно-правового механізму публічного управління суспільними конфліктами в Україні; *метод моделювання* - для вдосконалення механізмів публічного управління суспільними конфліктами в Україні тощо.

Інформаційною базою дослідження є наукова вітчизняна і зарубіжна література з теми дослідження, нормативно-правові акти України, міжнародні правові акти, аналітичні та звітні документи, статистична інформація Державної служби статистики України тощо.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їхнього застосування в діяльності органів публічної влади різних рівнів управління, що сприятиме підвищенню результативності реалізації державної політики у сфері визначення, попередження та вирішення суспільних конфліктів в Україні.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СУСПІЛЬНИМИ КОНФЛІКТАМИ

1.1. Суспільні конфлікти як об'єкт публічного управління

Людина має свої індивідуальні цінності та потреби, які можуть не збігатися з потребами інших людей. Вони прагнуть свободи, але як правило прагнуть особистої свободи, що знову ж таки може обмежувати інтереси та цілі інших людей. Людина не може існувати поодинці, завжди прагне жити поряд з іншими в соціумі. Для вирішення таких конфліктних ситуацій у сучасному суспільстві існують закони та норми моралі з якими погоджується більшість. Однак не поодинокими є випадки, коли суспільство або не дотримується цих правил через нігілізм, девіацію, абсентеїзм тощо, або не бажає забезпечити легітимацію цих норм через низку інших причин. У наслідок цього можуть виникати суспільні конфлікти. Більше того, складності ситуації додає той факт, що вони можуть трансформуватися у кризи, які становлять загрозу системі національної безпеки. Беззаперечно, соціальні конфлікти виникають постійно, набуваючи різних форм, а також сферах суспільного життя. У цьому контексті важливо створити сталу систему, яка повинна забезпечити вчасне прогнозування таких факторів, а в разі не прогнозованого їх вияву створити умови для переведення зазначених чинників у стан системних, тобто передбачуваних, що у свою чергу мінімізують імовірність виникнення суспільних конфліктів.

Суспільні конфлікти можуть виникати на базі недостатньої кількості інформації, невірною тлумачення фактів або навмисної фальсифікації їх у своїх інтересах та для досягнення своїх цілей, відсутність бажання розуміння вчинків інших, відсутність реалізації очікувань, тощо. Взаємодія людей для вирішення суспільного конфлікту може призвести як до позитивного результату, так і негативного або вирішення конфлікту не в повній мірі, через що залишаються суперечки та імовірність відновлення конфлікту.

Суб'єктивним джерелом суспільного конфлікту виступають потреби людини, а задоволення потреб залежне від адміністративних чи матеріальних ресурсів, тобто ресурси виступають іноді у ролі джерела конфлікту у суспільстві. Як наслідок, особи, які задоволені наявним станом розподілу ресурсів, виступають проти змін та не розуміють тих, хто розпочав суспільний конфлікт [13], це явище можливо тлумачити як протидію суспільному конфлікту. Залучені сили в суспільному конфлікті, як правило, залежать як від виду самих діючих сил та протидіючих, так і від задіяних суспільством методів вирішення суспільного конфлікту. Однак у статті 3 Конституції України зазначено: «Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» [11].

Власне це означає, що держава відповідальна та повинна вирішувати в межах своїх повноважень суспільні конфлікти які виникли у разі діяльності держави (соціальні, політичні, воєнні) (рис. 1.1).

На даний час суспільні конфлікти як на місцевих рівнях в Україні, так і у світі загалом здобувають великі масштаби, що призводить низки обмежень та змін повсякденних моделей поведінки людей як об'єктів державного управління, породжуючи велику кількість незадоволених громадян. Суспільні конфлікти – це результат незадоволення основних потреб об'єктів державного управління у забезпеченні безпеки, добробуту, сталого функціонування звичних систем життєзабезпечення, способу життя. У преамбулі Статуту Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (скорочено – ЮНЕСКО) написано що «Думки про війну виникають в умах людей, тому у свідомості людей слід укорінювати ідею захисту світу» [43], тому суспільні конфлікти виникають насамперед не через дії суспільства, а через незадоволення людей цими діями.

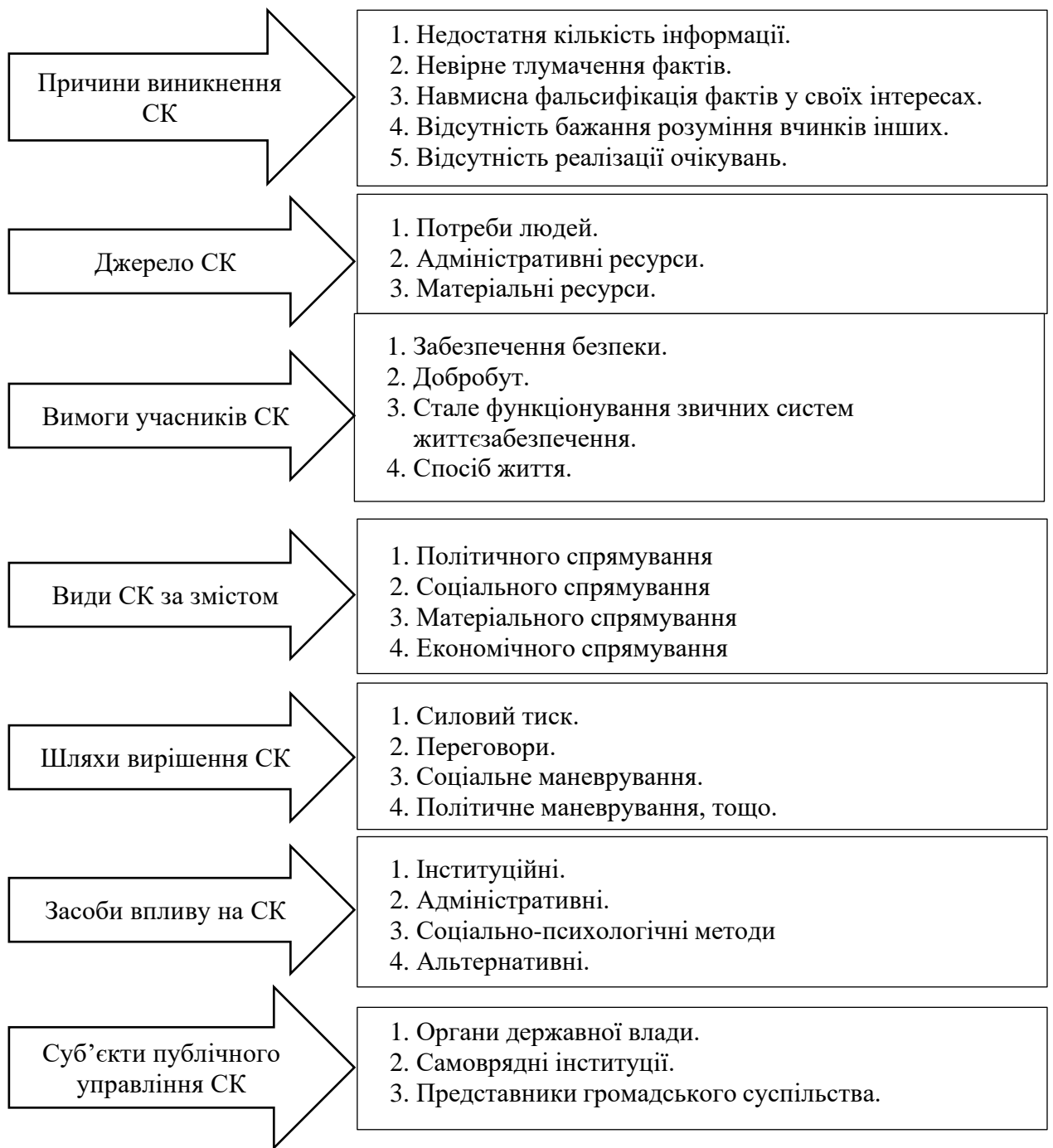

Рис. 1.1. Типологізація суспільних конфліктів в публічному управлінні

Примітка. Складено автором.

Суспільні конфлікти поширюються на різні сфери життя громадян та суспільств, насамперед джерелом суспільного конфлікту є базові потреби. Відтак, наприклад, у сфері політичного конфлікту взаємодія між людьми та політичними об'єднаннями виражається лише в негативному сенсі. Оскільки вирішення для кожної зі сторін політичного конфлікту можливо лише при позитивному результаті (прийняття необхідного закону) для однієї сторони

політичного конфлікту, що негативно сприймає інша сторона. Отже, політична боротьба завжди гостра та несхожі на конфлікти у інших сферах. Соціальний конфлікт – це така форма взаємодії заради загальних потреб людей та соціальних об'єднань, в якій нерівномірно розподіляються соціальний продукт через різноманітною здатність та можливості привласнювати людиною або соціальним об'єднанням загального соціального продукту.

Більшість протиріч, які призводять до суспільних конфліктів, виникають через економічні відносини, усе частіше праця різноманітних категорій працівників залишається непотрібною державі, через невірну організацію, зміну потреб ринку праці або неналежним чином оплаченою роботою, як наслідок виникають економічні конфлікти та непорозуміння. Економічні конфлікти – це поширене явище не менше, ніж політичні конфлікти у соціальній сфері. У результаті негативної взаємодії між громадянами, які виступають у ролі виробника та споживача одночасно і виникає економічний конфлікт. Не так часто негативна взаємодія не інституційного характеру пов'язана з виробництвом та взаємовідносинами через виробництво. Конкуренція як свідомий чинник конфлікту не зумовлює економічний конфлікт, а навпаки спрощує його за умови контролю зі сторони співтовариств підприємців та держави. Економіка дуже важлива як для держави, так і зокрема для громадян, тому економічний конфлікт миттєво може перерости в політичний. Тобто під політичною боротьбою часто мається на увазі економічна боротьба, що залежить від інтересів сторін конфлікту. Іноді прибуток перестає підтримувати економічну стабільність, виникає сукупність негативних відносин та взаємодій як наслідок настає криза. Під час кризи прибуток може виступати у ролі конкурентної або конфліктної взаємодії.

Суспільство не зможе задовольнити всі потреби громадян первинним механізмом попередження суспільних конфліктів є частково задоволення деяких потреб громадян без значних вкладень та втрат, що не вирішує наявні проблеми, а лише пригальмовує розвиток та надає додатковий час суспільству для їх вирішення.

Саме суспільні конфлікти у сфері державного управління дають можливість пристосовуватися до мінливих умов і розвиватися, як складній системі, що містить у собі низку суперечностей. По-перше, недосконалість нормативно-правових документів через швидкоплинне прийняття їх без перевірки на суперечність з чинною нормативно-правовою базою в країні. По-друге, задоволення потреб людини призводить до зростання потреб, бажання отримати надлишки. По-третє, під час зміни перерозподілу ресурсів виникає корупційна складова, зловживанням окремих осіб своїми обов'язками, що призводить до нерівномірного розподілу. Проте з'являються і позитивні аспекти: під час виникнення суспільного конфлікту людина більше проявляє себе як член суспільства, створюються нові громадські організації, волонтерські рухи, та деякі люди стають небайдужі до виконання своїх прав та обов'язків.

Держава не завжди в змозі попередити та зупинити суспільний конфлікт, який вийшов за рамки існуючих обмежень та законів, саме це призводить до об'єднання людей на добровільній основі без участі держави в цьому процесі. За цих умов закони більше не об'єднують людей.

При аналізі таких конфліктів, як об'єкта державного управління, поняття вирішення конфлікту дорівнюється поняттю управління конфліктом. Різниця у частинах цих конфліктів стає не істотною. Вплив держави на негативні способи взаємодії проявляються у кожному із понять. Вирішення конфлікту є логічним продовженням управління конфліктом.

Таким чином, суспільний конфлікт як об'єкт впливу може набути двох видів – це об'єкт публічного управління згідно юридичних норм та об'єкт не публічного управління (дозвіл) це неюридичні норми. При такому уявленні умовами ефективного застосування вирішення конфліктів та процедур регулювання є шлях визнання рівноправності сторін конфлікту і приведення суспільного конфлікту до правових норм і норм саморегуляції. При цьому приведення суспільного конфлікту до правових норм і норм саморегуляції призводить до закріплення процедур регулювання конфліктів за умови

виконання них сторонами конфлікту. Шлях визнання рівномірності сторін конфлікту визнає право відстоювати кожній із сторін власні позиції, потреби і шляхи вирішення суспільного конфлікту. При такому погляді на суспільний конфлікт перестає бути лише об'єктом публічного управління, і набуває іншу форму об'єкта громадянського суспільства, де вирішення конфлікту не має юридичної складової і на вирішення конфлікту впливає активно або пасивно. Даний підхід розглядає суспільний конфлікт із середини з погляду учасника конфліктуючої сторони та бачить його як негативні процеси в державі, а негативна взаємодія може призвести як до негативного так і позитивного результату та прояву. Це пов'язано з тим що незалежно від загострення не кожне протиріччя веде себе як конфлікт або зіткнення. Направлення суспільного конфлікту до правових норм та законів є позитивним результатом управлінської діяльності держави. Дії й умови, які здійснює держава для локалізації та вирішення конфлікту, не мають суто правовий характер.

Держава як суб'єкт управління є не лише одноосібним органом управління підвідомчій йому території в юридичному розгляді ситуації. Насамперед, держава застосовує економічні, політичні, ідеологічні та релігійні заходи вирішення конфліктних ситуацій [17].

Існує низка шляхів вирішення суспільних конфліктів у сфері державного управління, наприклад, силовий тиск – це шлях, у межах якого застосовують обмеження для об'єктів державного управління (створення блок постів для контролю та обмеження пересування, обмеження продажу алкоголю, введення комендантської години, тощо). Силовий тиск застосовують найчастіше, коли суспільний конфлікт привів до протиріччя. Найсильніша сторона суспільного конфлікту підкорює іншу та змушує прийняти свої вимоги. Під час такого вирішення конфлікту тільки одна із сторін повністю досягає своєї мети, інша сторона або виконує вимоги переможця або вибачається за свої дії. Переговори це протилежний шлях силовому тиску, полягає в створенні взаємоприйнятних позицій сторін суспільного конфлікту (при збройному конфлікті відведення військ, внесення змін до законів що будуть задовольняти

всі сторони суспільного конфлікту). Переговори застосовують для зменшення напруження у суспільному конфлікті, досягнення обопільних цілей. Для застосування методу переговорів необхідно змінити сторонам суспільного конфлікту взаємовідношення від емоційного до раціонального. Необхідне чітке розуміння причин суспільного конфлікту для налагодження співпраці та створення компромісів, що дозволить налагодити відносини конфлікуючих сторін та призвести до вирішення конфлікту. Соціальне маневрування – це ряд дій що полягає в інтересах об'єктів державного управління в тимчасовому перерозподілі частини ресурсів суспільства (надання грошових компенсацій, виділення гуманітарної допомоги у матеріальних та продовольчих товарах, забезпечення безкоштовного транспорту, надання тимчасового житла, виплати репарацій, тощо). Політичне маневрування – це зміна структури суб'єктів державного управління наприклад створення на базі обласних державних адміністрацій - обласних військово цивільних адміністрацій, що забезпечує функціонування існуючої політичної влади. Інтеграція активістів та волонтерів до структури суб'єктів державного управління – в якій вони грають роль посередників та помічників.

Таким чином, вивчення суспільних конфліктів як об'єкту державного управління пояснило, що суспільний конфлікт це результат незадоволення основних потреб об'єктів державного управління у забезпеченні безпеки, добробуту, сталого функціонування звичних систем життєзабезпечення, способу життя. Суспільні конфлікти виникають через негативні, безконтрольні взаємодії громадян в суспільстві, недосконалість нормативно-правових документів, зростання потреб громадян, корупції. Вплив держави на суспільні конфлікти здійснюється через спрощення або переведення до політичного конфлікту, через набір базових потреб громадян, податки та дохід громадян. Найпопулярніші шляхи вирішення суспільних конфліктів це силовий тиск, переговори, соціальне маневрування, політичне маневрування.

Складності ситуації додає те, що суспільні конфлікти як об'єкт публічного управління передбачають як взаємодію групи людей (у середині

суспільства), а також залучення кадрового апарату держави (окремо взятих особистостей і органів публічної влади). Зважаючи на це, розгляд суспільних конфліктів як об'єкту публічного управління варто здійснювати з позиції врахування такої суспільно-політичної орієнтованості системи публічного управління, як його відносин. Учені О. Крюков, І. Шкурат та ін. виокремлюють серед цих відносин, насамперед, суб'єктно-об'єктні управлінські відносини [15; 16]. У продовження думок учених відзначимо, що від стану розвитку суспільних конфліктів залежить система безпеки («безпека з боку соціуму») [14; 27]. Відтак, варто говорити не про суб'єктно-об'єктні управлінські відносини, а про суб'єктно-суб'єктні, вказуючи на суспільство як на актора публічної політики й управління, тобто рівноправного учасника соціально-економічного розвитку держави (рис. 1.2).

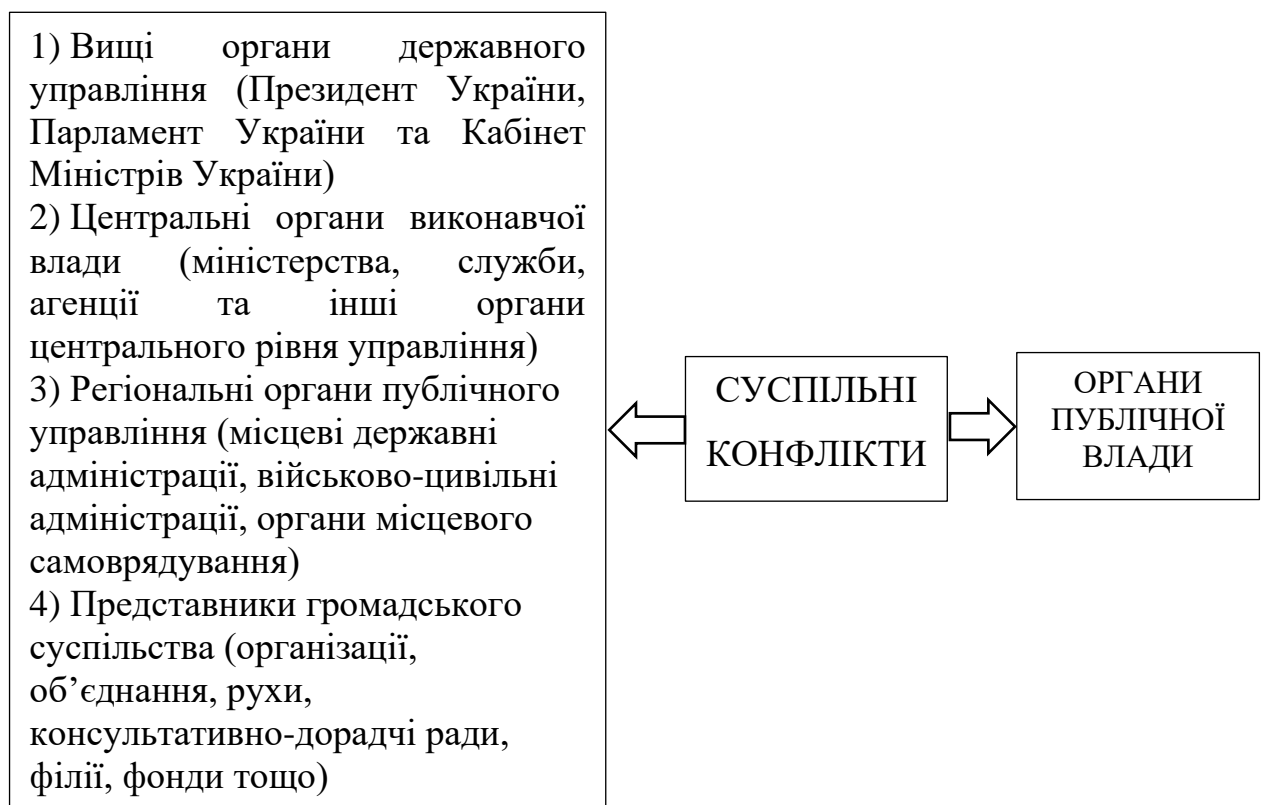

Рис. 1.2. Місце суспільних конфліктів у системі публічного управління

Примітка. Складено автором.

Отже, суспільні конфлікти як об'єкт публічного управління посідають визначальне місце в складі його механізмів, адже ці конфлікти можуть становити загрозу для системи безпеки загалом, тобто трансформуватися в

небезпеки, кризи та ситуації надзвичайного характеру. З метою їх вчасного визначення, попередження та нейтралізації слід надати системну характеристику методів і засобів публічного управління суспільними конфліктами. Це зумовлено тим, що зазначені методи та засоби забезпечують упровадження механізмів державного впливу загалом і управлінських функцій та форм зокрема.

1.2. Механізми публічного управління суспільними конфліктами: поняття, сутність і класифікація

Недостатній вплив державної влади й органів місцевого самоврядування на процес виникнення та попередження суспільних конфліктів може призвести до неочікуваних результатів, тому для зменшення негативних наслідків та проблем утворених суспільними конфліктами потрібно нейтралізувати недоліки в роботі державної влади всіх рівнів: незворотність, невміння працювати з розрахунком на майбутнє, неорганізованість, реалізовувати та знаходити баланс інтересів загальнодержавних, регіональних, корпоративних з інтересами громадян. Іноді функції та повноваження багатьох органів влади дублюються, що призводить не тільки до надмірних затрат людських та фінансових ресурсів, а також до збору та надання неточної інформації, що призводить до несприятливих шляхів для вирішення виниклих суспільних конфліктів. Тому бюрократичні управлінські структури не в змозі швидко адаптуватися до змін та ефективно впливати на процеси.

Управління суспільними конфліктами, як правило, потребує значних зусиль та матеріально-фінансових вкладень, тому управління суспільним конфліктом на початковому етапі його розвитку потребує меншу кількість ресурсів, зусиль та вкладень. Прогнозування конфлікту допомагає завчасно виявити осередки, протиріччя та інші соціальні конфлікти, що можуть виникнути самі по собі або через певні дії влади або окремих громадян.

У межах публічного управління суспільними конфліктами в Україні, з наукової точки зору, можливо розглянути комплекс відповідних ключових механізмів, а саме: організаційно-правового, соціально-політичного, медійно-комунікативного (рис. 1.3).

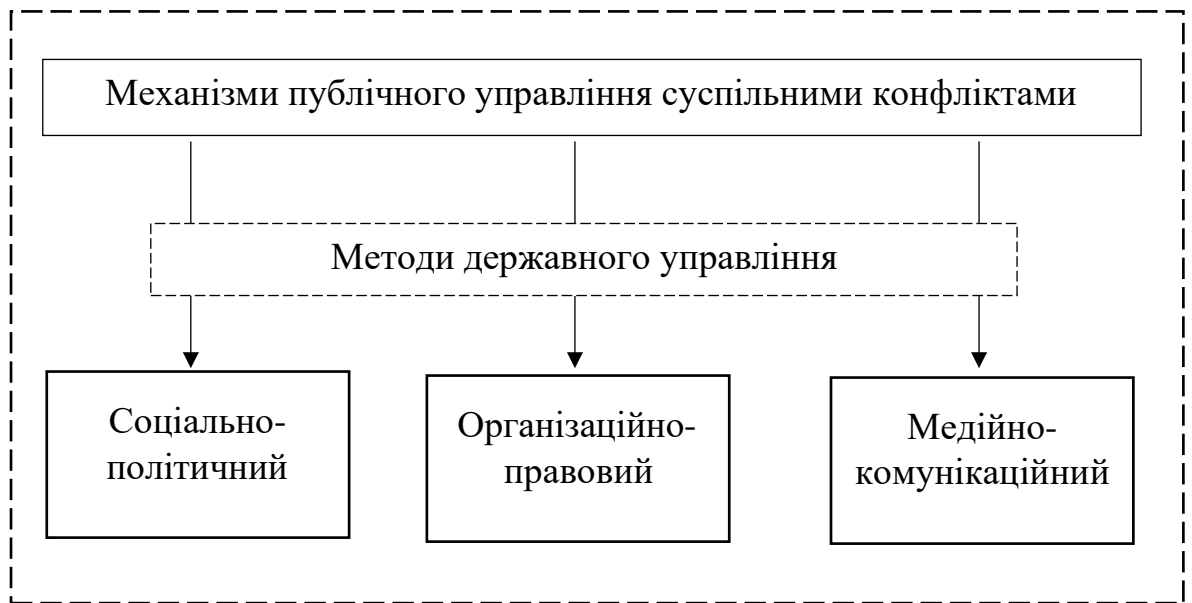

Рис. 1.3. Класифікація механізмів публічного управління суспільними конфліктами

Примітка. Складено автором.

Організаційно-правовий механізм публічного управління суспільними конфліктами в Україні визначає нормативно-правовий та організаційний простір (сукупність ресурсів і можливостей конфліктуючих сторін) для вирішення суспільного конфлікту. У межах організаційно-правового механізму, у першу чергу, доцільно розглянути силовий тиск, як ключовий інструмент публічного управління суспільними конфліктами в Україні – це прямі чи приховані методи тиску направлені на одну чи декілька сторін конфлікту. Правом легального застосування сили володіє тільки держава, все інші формування є незаконними, це прописано у нормативно-правових документах таких, як 6 абзац 17 статті Конституції України де зазначено що На території України забороняється створення і функціонування будь-яких збройних формувань, не передбачених законом [11] в цій же статті у 4 абзаці прописано що Збройні Сили України та інші військові формування ніким не

можуть бути використані для обмеження прав і свобод громадян або з метою повалення конституційного ладу, усунення органів влади чи перешкоджання їх діяльності [11]. Проте у разі потреби держава може застосовувати силу та силовий тиск відповідно Закону України «Про національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII [34] в якому зазначено у статтях 42 та 44 проте що поліцейські можуть застосовувати заходи примусу такі як фізичний вплив або застосування будь-якої фізичної сили. У статті 46 Закону України «Про національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII зазначено що застосування вогнепальної зброї є найбільш суворим заходом примусу [34]. Як правило при застосуванні силового тиску проводяться цілеспрямовані насильницькі дії які можуть призвести до негативного ставлення до влади. Цей інструмент застосовуються для зниження сили конфлікуючої сторони, отримання переваги однієї із сторін конфлікту або вирішення конфлікту шляхом перемоги однієї із сторін.

Інший дієвий інструмент, який відображає в собі ключові принципи організаційно-правового механізму є легітимізація суспільного конфлікту – досягнення добровільної згоди, готовності людей прийняти певний порядок визначений законами, указами, протоколами, меморандумами, також усними домовленостями або взаєморозуміння. При цьому деякі закони можуть суперечити вищезазначеному. Коли настає необхідність взяти під контроль проходження конфлікту застосовується наступний інструмент організаційно-правового механізму – інституціоналізація суспільного конфлікту, а саме створення певних умов, встановлених норм і правил для поліпшення конфлікту. У цьому вигляді суспільний конфлікт стає найбільш передбачуваним. В інших випадках проходження суспільного конфлікту відсутні правила та принципи, і у такій формі суспільний конфлікт найчастіше стає стихійним і непередбачуваним.

Ефективний інструмент організаційно-правового механізму це – редукація суспільного конфлікту, а саме: послідовне ослаблення суспільного конфлікту за рахунок переведення його на інший рівень, можливо створення

іншого суспільного конфлікту для редукції крупного суспільного конфлікту, шляхом виконання деяких вимог однієї із конфліктуючих сторін.

Розпочнемо розгляд питання соціальних конфліктів у законодавстві з основного Закону України – Конституції України, де у статті 3 зазначено наступне: Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [11]. Спираючись на вищевикладене Держава виступає гарантом для громадян у сфері соціальних конфліктів, зобов'язуючи себе у забезпеченні запобігання і ліквідації соціальних конфліктів.

Другий нормативний документ який вирішує низьку питань із виникнення соціальних конфліктів – це Закон України «Про запобігання корупції». Цей закон розглядає та вирішує питання запобігання корупції, потенційного конфлікту інтересів та реального конфлікту інтересів. Як визначено у статті 1 частині 1 Закону України «Про запобігання корупції»: потенційний конфлікт інтересів – наявність у особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття нею рішень, або на вчинення чи не вчинення дій під час виконання зазначених повноважень [31]. Реальний конфлікт інтересів – суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи не вчинення дій під час виконання зазначених повноважень [31]. Таким чином через цей Закон було змінено велику кількість законодавчих документів та він виступає дієвим механізмом запобігання соціального конфлікту між представниками влади та громадянами.

У статті 34 частині 1 пункті б підпункті 9 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» написано, що до відання виконавчих органів

сільських, селищних, міських рад делеговані повноваження щодо участі у соціальному діалозі, веденні колективних переговорів, укладенні територіальних угод, здійсненні контролю за їх виконанням, вирішенні колективних трудових спорів (конфліктів) щодо підприємств, установ та організацій, розташованих на відповідній території; повідомна реєстрація в установленому порядку колективних договорів і територіальних угод відповідного рівня [33]. Таким чином, ці законодавчі документи регулюють та вирішують питання соціальних конфліктів безсистемно та декларативно.

Також розглянемо сучасні програмні документи на базі, яких вже створено та будуть оновлюватись закони та підзаконні акти. Доктрина збалансованого розвитку «Україна 2030» є спробою систематизації соціально-економічного поступу країни з метою вироблення принципів і механізмів майбутнього збалансованого розвитку та обґрунтування його горизонтів для України [47]. Доктрина розглядає питання соціальної сфери зокрема бідності та направлено та вирішення конфліктів у соціальній сфері. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року містить у собі стратегічну ціль № 3 Подолання бідності та скорочення нерівності, зокрема гендерної [44] на основі котрої вийшов Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» [39], який буде вирішувати багато соціальних конфліктів.

Розглянувши ці документи на предмет організаційно-правового механізму у сфері соціальних конфліктів, які найчастіше зачіпають життя громадян, можна стверджувати, що конкретних документів регламентуючих запобігання, врегулювання або зупинення конфліктів в нашій країні немає. В Україні постійно проводяться різні реформи, які направлені на зміну нормативно-правових документів, але вони зачіпають сферу соціальних конфліктів побіжно.

Соціально-політичний механізм публічного управління суспільними конфліктами в Україні забезпечує двосторонній зв'язок конфліктуючих сторін та інформаційні потоки передачі інформації щодо розвитку конфлікту для його вирішення. Результативний інструмент соціально-політичного механізму

це – соціальне маневрування. Інструмент направлений на часткове тимчасове задоволення потреб однієї із конфлікуючих сторін шляхом перерозподілу ресурсів, або часткове задоволення потреб. Продуктивний інструмент соціально-політичного механізму – політичне маневрування, це широкий спектр засобів направлений на тимчасове задоволення інтересів більшості членів суспільства. Частково поліпшують незадоволення сторін конфлікту та надають додатковий час для вирішення конфлікту.

Структурування конфлікуючих груп задіяних у суспільному конфлікті надає можливість вимірювання силового потенціалу для встановлення неформальної ієрархії впливу у суспільстві, що стримує посилення між групового суспільного конфлікту. Цей інструмент соціально-політичного механізму дозволяє прискорити та полегшити проходження конфлікту. Під час управління таким суспільним конфліктом надає можливість виявити склад та кількість конфлікуючих сторін, що прискорює досягнення вирішення суспільного конфлікту. Розглянемо як соціально-політичний механізм публічного управління суспільними конфліктами в Україні був задіяний для поліпшення суспільного конфлікту на сході України на прикладі наданих статусу та пільг, виплат внутрішньо переміщеним особам.

Для зниження невдоволення населення, яке було вимушено залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру держава прийняла ряд законів та підзаконних актів.

Медійно-комунікаційний механізм публічного управління суспільними конфліктами в Україні охоплює сукупність медійної характеристики конфлікту та комунікаційної характеристики конфлікту сукупність яких дозволяють комплексно управляти конфліктом. Як відомо, першим дієвим інструментом медійно-комунікаційного механізму є переговори та переговорний процес. Комунікація опонентів суспільного конфлікту з метою

вироблення й обміну певного роду угод, обіцянок. Проте для вдалого проведення переговорів конфліктуючі сторони повинні бути готовими для співпраці, реалізації інтересів всіх сторін, та бажання досягти консенсусу.

По-друге, дієвим інструментом медійно-комунікаційного механізму є медіація – участь у переговорах третьої сторони, що не має інтересу у суспільному конфлікті, її інтерес лише у досягненні взаємовигідних умов конфліктуючих сторін. Медіація призводить до більш конструктивних переговорів.

По-третє, ефективним інструментом медійно-комунікаційного механізму є експертиза суспільного конфлікту. Залучення експерта в області конфлікту з метою аналізу причин його виникнення, особливостей протікання, перспектив розвитку і шляхів вирішення суспільних конфліктів [41, с. 14].

По-четверте, продуктивний інструмент медійно-комунікаційного механізму є консультування, що становить процес співбесіди з протиборчою стороною для допомоги в дослідженні проблеми і пошуку рішень вирішення суспільного конфлікту.

Крім того, у разі коли поведінка конфліктуючих сторін неясна, застосовуються засоби впливу на суспільний конфлікт.

Отже, методи та засоби публічного (державного) управління виступають як підґрунтя механізмів публічного управління суспільними конфліктами та можуть бути реалізовані як одна із складових механізмів публічного управління у практичному застосуванні. Наприклад організаційно-правовий механізм публічного управління суспільними конфліктами може застосовувати методи правового регулювання публічного (державного) управління суспільними конфліктами через застосування змін у існуючих та прийняття нових нормативно-правових документів.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СУСПІЛЬНИМИ КОНФЛІКТАМИ

2.1. Оцінка публічного управління суспільними конфліктами в зарубіжних країнах

Проблематика публічного управління суспільними конфліктами вже багато років досліджується багатьма вченими та з швидким розвитком суспільств, зміною способу життя людства змінюються та розв'язуються деякі проблеми та систематично виникають нові, з напрямком вирішення яких немає досвіду. Розглянемо більш детально напрямок розвитку нашої країни стосовно вирішення суспільних конфліктів отже важливо визначити та застосувати практики зарубіжних країн проведення адміністративних реформ, які допоможуть справлятися з сучасними суспільними конфліктами в Україні.

Слабкість України у протистоянні конфліктним ситуаціям зумовлена насамперед відсутністю верховенства права, низькою легітимністю державних органів, поляризацією еліти, незадовільна якість управлінських послуг, неефективне використання коштів платників податків, неефективним силовим апаратом, низьким рівнем довіри населення до органів державної влади, економічною нестабільністю та зовнішнім втручанням [40]. Насамперед як країни в яких є багато досвіду з вирішення проблем з публічного управління суспільними конфліктами хотілося б виділити країни Європи які зберігаючи свої традиції, національні особливості та вже здобути в ході розвитку країн напрямки вирішення суспільних конфліктів збираючись на принципи демократії, багатопартійних систем, застосування місцевого самоврядування, та прислуховуючись до думки громадян застосували нові принципи та вже здобули досвід у Європейському Союзі, як наслідок забезпечили ефективну роботу систем управління, зменшили вплив політичного чинника на створення і реалізацію управлінських рішень, мінімізували корупцію, та знизили вплив монопольних підприємств на політичні рішення. Ці країни здобули значний

досвід, наприклад адміністрація яка управляє країною не завжди вимагає надвеликого фінансування, що добре підібрані компетентні кадри, низка реформ, тісна співпраця з громадянами може призвести до економічного росту країни. Проте для проведення реформ необхідні значні інвестиції, наявність необхідних фінансових та матеріальних ресурсів. Вже пройшов час, коли для функціонування великого заводу потрібно було застосування десятків тисяч робочих. Так і з адмініструванням в державі застосування надсучасних методів дозволяє знизити розходи на підтримання апарату адміністрації не шляхом зменшення грошового забезпечення, а шляхом підбору якісних кадрів, їх навчання та налагодження процесу, глобальна комп'ютеризація допомогла уникнути дублювання функцій та зменшити кількість державних службовців. Фундаментальне значення реформ полягає у визначенні уніфікованих процедур, впровадження електронного документообігу, як в адміністрації так і для обміну інформацією з громадянами [1].

Проводячи аналіз зарубіжного досвіду можливо виділити такі ключові сфери змін, що допомагають у реформуванні, а від так в управлінні суспільними конфліктами державою:

По-перше, це налагодження горизонтальних та вертикальних взаємовідносин органів виконавчої влади.

По-друге, це контроль та координація дій організаційних структур, центральної адміністрації, місцевого та регіонального управліннь.

По-третє, це проведення кадрових змін.

По-четверте, це налагодження державного фінансування та виконання бюджету, перерозподіл витрат та контроль за ними.

По-п'яте, це зміна методів та схем управління налагодження роботи адміністрацій.

Як країну на прикладі якої можливо побачити ефективність впровадження реформ, а як наслідок і нових методів вирішення суспільних конфліктів в країні, розглянемо Польщу. Фундаментом стали такі поняття: недискримінація, визначеність завдань, відповідність права, пропорційність,

безсторонність, ввічливість, об'єктивність, привітність, підтвердження отримання листів та відповідь на них мовою звернення, направлення звернень до компетентних органів, чіткого дотримання термінів, охорона таємниці, попередження про можливість оскарження, вмотивоване прийняття рішень, відкритість при наданні достовірної інформації. Таким чином ефективність та економічність досягається чіткістю роботи публічної адміністрації зводячи до мінімуму прояви корупції та інтереси конкретних осіб у вирішенні своїх економічних питань. Під час проведення реформування Польща зробила ряд помилок, а саме по перше це тенденція до створення чиновниками для себе занадто комфортних умов праці та дозвілля: закупівля дорогих службових автомобілів, використання великих дорогих офісів, кабінетів, часті закордонні подорожі, тощо. По друге це відрив влади від громадян, ставлення себе вище у соціальному аспекті. По третє це корупція. Четверте це розбудова апарату управління, створення зайвих структур, відділів та секторів, що призводить до пониження ефективності роботи апарату в цілому. П'яте це організація фікції, що полягала у недостатньому фінансуванні самоврядування та недостатньому наданні заявлених прав. Фікція також проявлялась у наданні населенні реалізації свого виборчого права, як наслідок низький відсоток голосуючих, неконтрольоване використання бюджетних грошей для проведення агітації, порушення принципу поділу влади [21].

У Німеччині для підвищення одержуваних державних послуг населенням та формування позитивної думки про їх якість, роз'яснення конфліктних ситуацій, а також проведення регулярних опитувань споживачів було налагоджено співробітництво державних органів із населенням. Проводиться постійний моніторинг думок громадян [55]. Також, у Німеччині було створено нову модель адміністрації як служби гарантованого сервісу. Її суть полягає у передорученні надання вартісних послуг приватним фірмам, забезпечуючи гарантію належного виконання наданих послуг, це стало можливим за рахунок зростання громадської активності населення та забезпечення прав громадян [52].

У Великобританії в 1991 році почалась практична розробка та використання стандартів якості послуг, які надаються державним сектором та була запроваджена система стандартів роботи з громадянами, яка визначає якість роботи державних службовців з населенням. Були впроваджені процедури оскарження діяльності публічних установ та гарантування громадянам права на інформацію, залучення населення до управління, економія часу замовника послуг та виконавця, стимулювання діяльності держслужбовців [54]. Метою впровадження цих стандартів було постійне покращення самих стандартів на основі відгуків споживачів, які з'являлись під час надання послуг. Можливість надання цих відгуків було можливо насамперед через забезпечення прозорості функціонування державних установ. Наданням громадянам інформації як про встановлені стандарти, так і про фактичну якість послуг шляхом впровадження публічних звітів про свою роботу. У подальшому Великобританія прийняла стійкий курс на децентралізацію. У 1988 році було проведено аналіз державних витрат та розроблено ряд документів які запровадили підвищення якості розподілу бюджетних коштів шляхом детального розподілу бюджетних ресурсів. Були розроблені нові стандарти обсягів для підвищення якості надання послуг, індикатори результатів з подальшим оприлюдненням у публічних звітах. Крім того, були впроваджені штрафні санкції при недотриманні стандартів. Кожне міністерство було зобов'язане розробляти стратегічний план в якому зазначались переліки пріоритетів і завдань для суспільства. Це дозволило об'єднати цілі різних міністерств, які були досягненні протягом конкретних фінансових років. В цих планах зазначалось скільки ресурсів було задіяно для досягнення кожної цілі. Пріоритети розвитку суспільства на національному, регіональному та місцевих рівнях були взаємопов'язаними. У 1999 році Великобританія задіяла комплексний підхід до реформування публічної адміністрації та систем надання управлінських послуг. Вона дозволила впровадити комплексний підхід до розробки державної політики з орієнтацією на загальнодержавні інтереси, стратегії та цілі, надання ефективних та вірних

послуг на запити громадян, забезпечення високої якості надання послуг, систему «Електронний уряд», реформування державної служби шляхом вдосконалення системи набору персоналу, підняття престижу державної служби [53].

У Франції прийняли закон про регулювання державної служби для кожної державної установи окремо визначені стандарти роботи з громадянами. Крім того, запроваджено механізми спрощення надання адміністративних послуг населенню шляхом надання більшості цих послуг недержавними, приватними постачальниками соціальних послуг так і комбінованими (частково державними) постачальниками. Більшість цих послуг надаються на місцевому рівні. Проте держава постійно контролює приватних постачальників розробивши стандарти та контролює фінансування. Також у Франції приділили велику увагу процесу цифровізації надання державою послуг своїм громадянам, а саме прийняли Постанову № 2005-1516 від 8 грудня 2005 року про електронний обмін між користувачами та адміністративними органами та між адміністративними органами, яка в свою чергу дозволила робити запити та отримувати відповіді на них повністю у електронному вигляді через електронні поштові скриньки або за бажанням у паперовому вигляді через класичні поштові служби. Як наслідок документообіг значно прискорився не тільки між державними органами та громадянами, але і між центральними виконавчими органами, регіональними органами влади та бізнес структурами. Держава надала та гарантувала безпечну передачі інформації затверджену цифровими підписами [12]. Проведення реформ децентралізації у Франції зайняло 25 років, для налагодження сталого функціонування, зміни нормативної бази тощо. Приклад успішної реалізації моделі децентралізації видно з контролю з боку держави за діяльністю місцевого самоврядування, а саме разом з місцевим самоврядуванням у регіоні працює регіональний представник від держави, на якого покладені функції контролю за рішенням місцевого самоврядування та інформування центрального органу влади. На цього представника покладено

головну роль нагляду за законністю рішень місцевого самоврядування. Згідно законодавства місцево самоврядування надає регіональному представнику від держави свої прийняті рішення, протягом двох місяців він має право звернутися до адміністративного суду для призупинення, скасування, у разі порушення чинного законодавства, цих рішень або остаточного розгляду у содовому порядку правомірності їх прийняття. Організований таким шляхом контроль з боку держави мінімізує прояви корупції та марнотратство місцевих бюджетів [46].

Іншим прикладом досвіду зарубіжної країни стоїть зазначити затверджений у 2011 році національний план дій Сполучених Штатів Америки щодо впровадження принципів «Відкритого уряду для народу», а саме можливість громадянином приймати участь у управлінні державою. Це реалізовано шляхом подавання відкритих петицій стосовно вирішення певного конфлікту чи питання через сайт «Білого дома». Петиції охоплюють велике коло питань, а саме: врегулювання податків, фінансування медичних досліджень, зовнішньополітичних акцій, змін законодавчих актів, розгляд національних свят, тощо. Завдяки іншим сайтам можливе обговорення місцевих та федеральних нормативно-правових актів. Зареєстровані користувачі можуть завантажувати свої поправки до проектів документів чи нормативних актів. Налагоджено зворотній зв'язок з розсилкою по електронній пошті змін до поправок та нові надходження документів до нормативно-правової бази. Для боротьби з корупцією налагоджено захист інформаторів, які викривають злочини у владі наприклад зловживання владою, розкрадання коштів, тощо. Уряд Сполучених Штатів Америки поставив перед собою завдання підняти рівень задоволення громадян послугами федерального уряду вище ніж рівень що надається споживачам у приватному секторі.

Ефективне реформування ефективності влади здійснюється у Канаді. Створена система надання послуг спрямована на задоволення потреб громадян. Розділення або об'єднання послуг, посилення контролю за

бюджетними витратами, підвищення стандартів послуг, відшкодування бюджетних розходів шляхом встановлення платного характеру послуг (там де це можливо та доцільно). Створення альтернативної систем надання послуг, застосування кращих методів виконання програм, адміністративних дій для зменшення витрат та підвищення задоволення громадян. Використання спеціалізованих організацій, передання функцій з надання послуг іншим організаціям, приватизація деяких урядових програм і функцій, які не відповідають цілям публічної політики [6].

Швеція впровадила закон про місцеве самоврядування, що дозволило створити власні організаційні структури муніципалітетам та ландстингам. Органи місцевого самоврядування самостійно створюють комітети та делегують їм напрямок діяльності та коло відповідальності. Ця система дозволила чітко розмежувати функції обраних депутатів та державних службовців органів місцевого самоврядування. Завдання депутатів представляти інтереси місцевих виборців шляхом вибору постачальників послуг у власної державної компанії або приватного постачальника, а держслужбовці здійснюють поточне керівництво [20]. Налагодження співпраці уряду з нижчими рівнями та приватними і громадськими секторами.

Окремо розглянемо досвід країн стосовно розміщення внутрішньо переміщених осіб та відшкодування втраченого майна під час конфліктів в країні.

Азербайджан – згідно з Державною програмою поліпшення життєвого рівня і створення робочих місць для біженців і внутрішньо-переміщених осіб, були побудовані тимчасові поселення з соціально-технологічною інфраструктурою, якою користуються чверть вимушених переселенців.

Молдова – рішенням уряду були закріплені суми компенсації особам, які постраждали в результаті збройного конфлікту: для пошкоджених будівель – в межах реального збитку за вирахуванням витрат на будівельні матеріали, надані громадянам місцевими органами влади безкоштовно; для предметів домашнього господарства – в межах заявленого збитку, але не більше 500

неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (на одну сім'ю); для транспортних засобів – відповідно до встановленого обсягу збитків. Компенсація була виділена за рахунок коштів державної страхової компанії, навіть якщо майно не було застраховане.

Уряд Хорватії виділив допомогу кожному потерпілому з розрахунку 35 кв. м на власника будинку і 10 кв. м на члена сім'ї одночасно з централізованим відновленням усіх систем життєзабезпечення цивільного населення.

Боснія і Герцеговіна – в рамках програми альтернативного житла житло надавалося у різних об'єктах державної власності – порожніх готелях, туристичних базах, центрах тимчасового розміщення, в будинках, реконструйованих державою або за участю міжнародної допомоги. Як окремі підходи, були також використані: оренда управліннями житлового господарства приватних приміщень; надання ділянок землі і будівельних матеріалів; введення в дію нових житлових будинків [19].

В Україні зараз спостерігається пасивність населення в реалізації своїх демократичних прав і свобод. Поганий вплив партій на розвиток країни (проявляється в вирішенні своїх політичних конфліктів, розвитком своїх бізнесова-кланових та корпоративних інтересів, а не інтересів суспільних верст населення та громадян в цілому). У світі спостерігається тенденція впровадження успішних програм. Тому Україні необхідно скористатися зарубіжним досвідом для найскорішого отримання позитивних результатів у вигляді ефективної, стабільної та гнучкої адміністративної системи, впровадження принципів сервісного адміністрування та децентралізації публічного управління, підвищення професіоналізму держслужбовців.

В Україні потрібно впровадити, взявши за приклад досвід Польщі, наступні пріоритетні напрямки: відповідним органам при надані послуг потрібно бути ввічливими та привітними, підтверджувати отримання листів та відповідати на них мовою звернення, направляти звернення до компетентних

органів у разі помилки заявника, та дотримуватись чітко термінів надання відповідей та інформації.

Взявши у приклад Німеччину налагодити співробітництво державних органів із населенням шляхом опитування застосування мережі інтернет, що дозволило б уникнути зростанню багатьох конфліктних ситуацій, а також впровадження зі сторони суспільства контролю над приватними організаціями які нажаль зараз в Україні надають послуги на неналежному рівні.

Взявши у приклад Великобританію та Сполучені Штати Америки потрібно підвищити якість розподілу бюджетних коштів шляхом детального розподілу бюджетних ресурсів. Розробити нові стандарти обсягів для підвищення якості надання послуг, індикатори результатів з подальшим оприлюдненням у публічних звітах (Нажаль багато звітів котрі надаються зараз в Україні у більшості своїй безглузді та надають громадянам повної достовірної інформації).

У Франції є гарний приклад контролю фінансування приватних постачальників послуг. Їх стандарти та чітка громадська позиція громадян дозволила створити ефективну систему в країні мінімізував прояви корупції та недоцільних витрат державних коштів.

Канада надала приклад впровадження відшкодування бюджетних розходів шляхом встановлення платного характеру послуг (там де це можливо та доцільно).

Швеція надає приклад того що потрібно уникати монополії та впроваджувати систему гнучких організаційних структур.

Взявши приклад з Азербайджану, Молдови, Хорватії, Боснії і Герцеговині держава може вирішити питання з житлом для внутрішньо-переміщених осіб.

Отже, впровадження вищезазначених прикладів дозволить підвищити ефективність співпраці суспільства с громадянами уникнути помилок та неефективних систем, які вже впроваджені в нашій країні, що дозволить

мінімізувати або одразу вирішувати суспільні конфлікти та не доводити їх до резонансних випадків.

2.2. Аналіз організаційно-правового механізму публічного управління суспільними конфліктами в Україні

Суспільні конфлікти в Україні найчастіше виникають через соціально-економічні та інші пов'язані з цим проблемами публічно-управлінського та іншого характеру. У нашій державі публічне управління суспільними конфліктами здійснюється через соціально орієнтовану діяльність таку, як фінансування соціальних програм для задоволення потреб громадян, визначення мінімального прожиткового мінімуму для задоволення більшості потреб громадян, наприклад, шляхом перерозподілу національного багатства країни тощо.

Крім того, між країнами постійно виникають економічні конфлікти, що зумовлені глобальними змінами відносин, масштабними епідеміями, військовими конфліктами, екологічними катастрофами тощо. Зазначені проблеми окремо взятій країні вирішити надзвичайно складно, оскільки для цього потрібна потужна матеріально-фінансова та інша ресурсна база. Як наслідок, зусилля всього людства у подоланні глобальних конфліктів і проблем мають об'єднуватися, що призводить до зміни вимірів глобалізації, а також до запозичення одних країн успішних програм та рішень у інших держав.

Негаразди не обійшли і нашу країну: повномасштабна військова агресія РФ проти України, боротьба з епідемією викликаною коронавірусом SARS-CoV-2, недостатнє наповнення бюджету, фінансово-економічна криза (2008 р.). Як результат, Україна багато років знаходиться в складній економічній ситуації, значна кількість матеріально-фінансових ресурсів була витрачена на подолання вищезазначених негараздів, що значно ускладнює реалізацію стратегій та програм сталого розвитку нашої держави, а також її соціально орієнтованої політики в повній мірі.

Тотальна корупція в Україні, розкрадання коштів та розподіл їх не за призначенням, не дозволяють упроваджувати програми розвитку та проводити необхідні реформи. Олігархічні кола лобіюють свої інтереси через політичні важелі, використовуючи у своїх інтересах стратегічні підприємства держави. Основою суспільного життя є справедливість, наявність людей, які мають стійкі доходи достатні для задоволення необхідного кола суспільних і матеріальних потреб у державі, так званий, середній клас. Через недосконалий розподіл ресурсів в Україні спостерігається нерівномірний розподіл між багатіями та людьми, які потребують соціальної допомоги, що призводить до погіршення економічного стану в країні. Крім того, на економічний стан впливають такі фактори, як депопуляція населення та невивплата податків особами, які працюють нелегально. Таким чином, недосконало визначена система оподаткування призводить до приховування доходів представниками заможного класу населення, та нелегального ринку праці або безробіття серед менш заможного класу людей для отримання ними соціальної допомоги від суспільства. Усе це зумовлює збільшення виявів суспільних конфліктів.

Розглянемо поняття та терміни «суспільний конфлікт» та «соціальний конфлікт» у нормативно-правових документах.

Як відомо, Конституція України [11] є головним документом країни та займає головне місце у вітчизняній системі законодавства. Зважаючи на ієрархію нормативно-правових документів, які становлять підґрунтя організаційно-правового механізму публічного управління суспільними конфліктами, уважаємо за необхідне визначити їхні особливості з позиції визначення, прогнозування та вирішення суспільних конфліктів. Наперед забігаючи відзначимо, що в Конституції України (як в її Основному Законі) також відсутнє безпосереднє визначення поняття суспільних конфліктів, але із використанням методів аналізу та синтезу можна виявити шляхи та засоби їхнього вирішення.

Стаття 1 Конституції України визнає ставлення держави до прав громадян та їхніх потреб, відповідно до вирішення суспільних конфліктів є однією із складових сталого функціонування держави [11].

Аналіз положень статті 3 Конституції України дає підстави стверджувати, що держава бере на себе відповідальність за вирішення суспільних конфліктів, пов'язаних із діяльністю держави та її органів, гарантуючи забезпечення прав і свобод громадян [11].

У абзаці 5 статті 17 Конституції України держава гарантує соціальний захист військовослужбовців та членів їх родини [11]. До речі, відповідно до Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» держава гарантує в економічній, соціальній, політичній сферах регулювання для них та створення сприятливих умов для захисту Вітчизни [36].

Тлумачення стаття 21 Конституції України дає підстави наполягати, що законодавці визначали постулат рівноправності громадян, у тому числі при вирішенні будь-яких конфліктів [11].

У статті 22 Конституції України закріплено, що права й свободи громадян не можуть бути зменшені або скасовані новими законами держави та не можуть бути змінені у діючих законах [11]. Це, на наш погляд, гарантує стабільність законодавства під час вирішення суспільних конфліктів в Україні. У статтях 46, 47, 48 Конституції України [11] закладається фундамент економічної стабільності громадян України, пріоритет у наданні допомоги слабо захищеним верстам населення. Започаткування напрямків допомоги державою громадянам у разі їх неспроможності до сталого існування у нашій країні. Найчастіше причина виникнення суспільних конфліктів в Україні криється в економічній нестабільності її громадян.

Стаття 49 Конституції України [11] направлена на вирішення питань охорони здоров'я громадян, медичного забезпечення та страхування громадян. Власне, держава бере на себе зобов'язання створення умов для доступного громадянам медичного обслуговування.

У статті 51 Конституції України держава відповідає за розвиток інституту сім'ї, захист дитинства, материнства та батьківства. Також держава визначає відповідальність батьків перед неповнолітніми дітьми та піклування повнолітніми дітьми за своїми непрацездатними батьками [11].

Статтею 52 Конституції України окреслено обов'язок держави, яка бере на себе відповідальність за утримання дітей-сиріт і дітей без батьківського піклування, їх виховання. Крім того, заборонено насильство й експлуатація дітей, що покликано унеможливити виникнення суспільних конфліктів, що стосуються проживання, навчання, виховання тощо дітей [11].

У пункті 6 статті 92 Конституції України визначено принцип пріоритетності правового регулювання виключно в межах законів України щодо питань соціального захисту, пенсійного забезпечення, регулювання сфери праці та зайнятості, освіти, охорони здоров'я, культури, екологічної безпеки, батьківства, материнства та охорони дитинства інституту сім'ї та шлюбу [11].

Дослідження вітчизняного правового поля дало змогу стверджувати, що найбільшу увагу звернуто на суспільні конфлікти у нашій державі в межах Стратегії її національної безпеки, що затверджена Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020 [35]. Однак знову ж таки суспільні конфлікти не визначено чітко, а побіжно. Тлумачення правових норм дозволяє підкреслити важливість правового закріплення поняття та підвидів суспільних конфліктів.

У продовження відзначимо, що в зазначеній Стратегії закріплено, що безпека людини становить підґрунтя безпеки країни в цілому. Проте відсутня інформація щодо засобів і шляхів вирішення суспільних конфліктів, а також проблемні питання щодо соціально-економічного розвитку громадян не розглядаються. Відтак, сьогодні актуальним є оновлення нормативно-правових документів України в напрямку визначення термінів «суспільний конфлікт», «засоби визначення суспільних конфліктів» і «шляхи вирішення суспільних конфліктів». Усе це покликано сприяти забезпеченню їх вчасного

прогнозування, попередження та розв'язання [26]. Реалізація таких заходів має бути організаційно та нормативно забезпечена. На цій підставі вважаємо за потрібне зупинитися на більш детальному розгляді особливостей організаційного й інституційного забезпечення публічного управління суспільними конфліктами, зокрема, повноваження органів публічної влади на предмет особливостей формування та реалізації публічного управління в цій сфері.

Публічна влада в Україні згідно з 5 статтею Конституції України [11] здійснюється народом України, безпосередньо, а також через органи державної влади та самоврядування. Як відомо, наявні первинні та вторинні форми правління народом України – безпосередньо й опосередковано. Безпосередньо народ здійснює правління через проведення референдумів, виборів, подання петицій до Кабінету Міністрів України, до Президента України та інших державних органів [27]. Народ України здійснює безпосередньо публічну владу через виборчий процес, згідно з чинним законодавством вибираючи серед громадян країни представників від народу. Розглянемо, на які саме посади народ України обирає управлінців через вибори.

По-перше, Президент України, саме він здійснює контроль роботи державної влади (законодавчої, виконавчої та судової). Президент України є головою держави, визначає курс стратегічного розвитку країни, здійснює захист суверенітету. Президент України використовує право недоторканності для захисту від впливу сторонніх чинників на результати його роботи. Президент України є представником держави на міжнародній арені, та безпосередньо приймає рішення щодо реалізації міжнародної політики з іншими країнами. Президент України має право призначати всеукраїнські референдуми щодо змін Конституції України (де вже народ України безпосередньо здійснює правління країною шляхом тайного голосування на референдумах). Призначає позачергові вибори народніх депутатів до Верховної Ради України (не саме народ вже безпосередньо здійснює своє

волевиявлення). Припиняє повноваження Президент України тільки Верховної Ради України згідно з Конституцією України.

Президент України вносить пропозиції щодо створення коаліцій депутатських фракцій у Верховній Раді України, а також подання щодо вибору міністрів оборони та закордонних справ до Верховної Ради України. Він здійснює призначення та звільнення Генерального прокурора України за згодою з Верховною Радою України. Президент України призначає та звільняє з посад із складу Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення (орган, який створений більше ніж 30 років і потребує оновлення і переосмислення у зв'язку із новітніми технологіями та розповсюдження глобальної системи Інтернет та онлайн-медіа ресурсів), Ради Національного банку України половину їхнього складу. Вносить подання щодо призначення та звільнення з посади Голови Служби безпеки України до Верховної Ради України. Контролює роботу Верховної Ради України шляхом призупинення прийнятих ними актів у разі невідповідності Конституції України та зверненням до Конституційного Суду України. Контролює роботу Ради міністрів Автономної Республіки Крим шляхом скасування їх актів. Здійснює безпосередньо керівництво у сферах національної безпеки України та оборони держави. Як Головнокомандуючий Збройних Сил України очолює Раду національної безпеки і оборони України. Вносить подання про оголошення стану війни до Верховної Ради України у разі збройної агресії (як наприклад розпочалася відкрито 24 лютого 2022 року). Приймає рішення про введення військового стану в Україні або окремих її районах та приймає відповідно до законодавства рішення про загальну або часткову мобілізацію.

Таким чином, президент насамперед відповідає за контроль діяльності як підвідомчих йому органів, так і за роботою виконавчих, законодавчих та судових органів шляхом контролю згідно з Конституцією України. Виходячи з вищепереліченого роль у вирішенні суспільних конфліктів публічного управління в Україні у Президента України є адміністративна (окрім питань безпеки й оборони, тут вже здійснюється безпосереднє керівництво).

Президент України – це виборча посада, яку обирає народ України шляхом таємного голосування. Дострокове припинення повноважень Президента України та усунення його з поста можливо у разі вчинення державної зради або іншого правопорушення. У порядку імпичменту Верховна Рада України може створити спеціальну комісію, до складу якої включається прокурор та спеціальні слідчі, висновки якої розглядаються Верховною Радою України.

По друге, Верховна Рада України – орган законодавчої влади, який складається із 450 народних депутатів, яких шляхом таємного голосування обирає народ України раз на п'ять років. Президент України та її парламент є представницькими інституціями, що обираються населенням, а не призначаються [там само]. Цей орган уповноважений ухвалювати Закони України, які підписує Президент України. Народні депутати можуть об'єднуватися у фракції. Повноваження народних депутатів визначаються законами України та Конституцією України. Засідання Верховної Ради України проводиться відкрито, для прозорості та контролю з боку населення за їх обранцями. Голова Верховної Ради України (спікер) обирається із числа вже обраних народом народних депутатів шляхом відкритого голосування серед народних депутатів. Його повноваження – це вести засідання Верховної Ради України, організовувати та координувати діяльність її органів, та засвідчує відповідність прийнятих рішень Верховною Радою України.

Серед повноважень ВРУ у сфері публічного управління суспільними конфліктами, то варто виокремити ті, що стосуються законотворчого процесу, а також організаційного, які покликані унеможливити виникнення цих конфліктів. З першою групою повноважень зрозуміло, вони стосуються розробки й ухвалення законів і підзаконних актів, що визначають вектори соціально-економічного розвитку України. Щодо другої групи (організаційних) повноважень ВРУ у зазначеній сфері, то до неї можна віднести ті, що стосуються призначення на посади, заслуховування звітів тощо. Ці повноваження спрямовані на персоніфікацію осіб відповідальних за

визначення та реагування на суспільні конфлікти. Зупинимося детальніше на розгляді зазначених повноважень і функцій.

У ВРУ відбувається призначення таких посадових осіб: з подання Президента України Прем'єр міністра України, Голови Служби Безпеки України, Голови національного банку України, Міністра оборони України, Міністра закордонних справ, Голови Антимонопольного кабінету, Голови державного фонду майна, Голови державного комітету телебачення і радіомовлення. Також Верховна Рада України здійснює контроль роботою Кабінету міністрів України.

Розглянемо вищі органи виконавчої влади такі, як Кабінет Міністрів України (рис. 2.1) та інші органи виконавчої влади з позиції формування та реалізації публічного управління суспільними конфліктами.

До складу Кабінету міністрів України входять Прем'єр міністр України, Перший віце-прем'єр міністр, віце-прем'єри міністрів та міністри. Діяльність цього органу забезпечений Секретаріатом Кабінету міністрів України. Ці органи виконавчої влади безпосередньо реалізують виконання законів, розпоряджень та інші управлінських рішень, приймають відомчі нормативно-правові документи. На діяльність Кабінету Міністрів України покладається обов'язок щодо забезпечення економічної стабільності в суспільстві, забезпечення суверенітету, здійснення зовнішньої та внутрішньої політики держави, виконання Конституції України, законів України та приказів Президента України. КМУ вживає заходи щодо збереження прав і свобод громадян України згідно Конституції України, а також здійснює соціальний захист населення, політику фінансового контролю, податкову політику держави, забезпечує зайнятість населення, освіти, науки і культури, екологічної безпеки та інше. КМУ розробляє і здійснює програми розвитку країни у напрямках економіки, культури, науки, соціального розвитку. Здійснюють управління об'єктами державної власності. Крім того, КМУ розробляє проект закону Державного бюджету України і забезпечує виконання прийнятого Верховною Радою України Державного бюджету

України. На Уряд України покладено обов'язок щодо забезпечення боротьби зі злочинністю, національною безпекою й обороноздатності нашої держави.

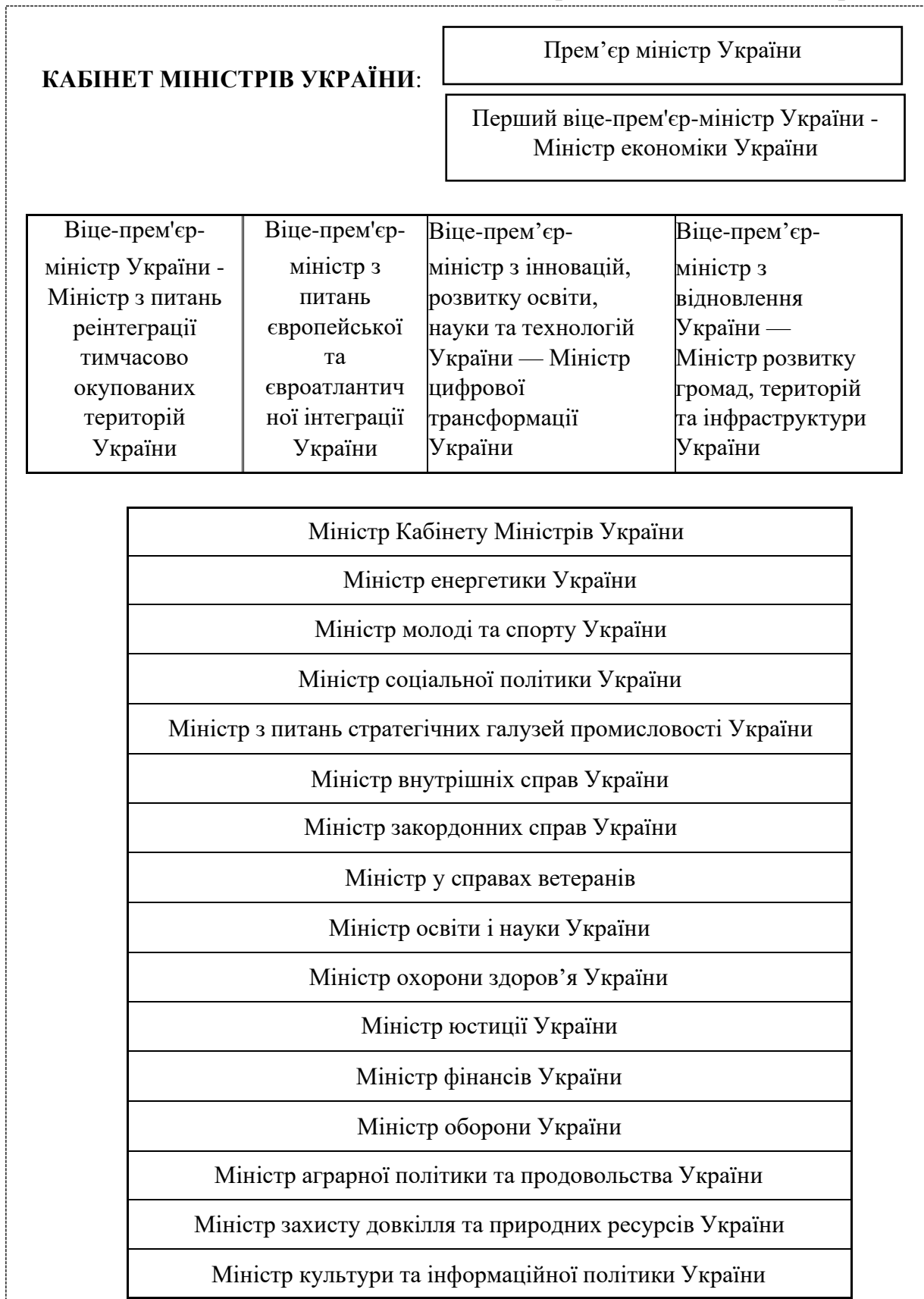

Рис. 2.1. Схема структури Кабінету Міністрів України
Примітка. Складено автором.

Зрозуміло, що КМУ координує роботу міністерств та інших органів виконавчої влади України.

Розглянемо особливості функціонування регіональних органів виконавчої влади, які утворені центральними органами виконавчої влади. Керівників територіальних органів міністерств призначає відповідний міністр, відповідно в інших органах відповідний порядок. Відповідні регіональні або територіальні органи здійснюють свою діяльність у зазначених регіонах, областях країни.

Місцева виконавча влада – це прояв конституційних гілок влади, підпорядковані Кабінету Міністрів України на регіональному рівні. Очевидно, що суспільні конфлікти, конфлікт на сході України та відкрита військова агресія РФ проти України вплинули на зміну структури місцевої виконавчої влади. Голови місцевих державних адміністрацій призначаються на посади Президентом України з подання Кабінету Міністрів України тобто народ України безпосередньо не вибирає їх. Дані адміністрації здійснюють підготовку та розподіл обласних та районних бюджетів. Здійснюють звіт про використання обласних та рійних бюджетів. Налагоджують взаємодію з органами місцевого самоврядування.

Депутати, які входять до складу органів місцевого самоврядування, обираються населенням України шляхом таємного голосування. До регіональних органів публічної влади входять обласні ради України які являються місцевим самоврядуванням. Голови відповідних обласних рад та районних також обирається відповідною радою та очолюють виконавчий апарат ради. До місцевих органів виконавчої влади загальної компетенції входять відповідні виконавчі комітети, відділи, управління та інші створені відповідними територіальними та обласними радами виконавчі органи.

Найбільш наближеною до населення гілкою публічною влади є органи місцевого самоврядування, до яких відносяться об'єднанні територіальні громади, міські ради, сільські ради, селищні ради. Усі вище перелічені органи входять до місцевої публічної влади разом з представниками громадськості,

відповідними організаціями, які представляють інтереси населення, політичні партії, об'єднання співвласників багатоквартирних будинків та інші відповідні формування.

Отже, представницькі інституції, які обирає безпосередньо населення України, у різній мірі здійснюють формування та реалізацію державної політики у сфері суспільних конфліктів. Тому населення більш прискіпливо оцінює діяльність зазначених публічних інституцій, оперативно реагуючи на зміни в їхній діяльності. Серед цих представницьких інституцій можна виокремити Президента України, членів Верховної Ради України, міських голів та старост, членів об'єднаних територіальних громад сіл, селищ, міст, та інші громадські організації. Саме вони є представниками народу України в усіх питаннях, які виникають під час суспільних конфліктів в Україні. У першу чергу люди, які незадоволені станом справ із різноманітних питань оголошують винними саме представників народу. Не поодинокими є випадки, за яких громадяни звертаються до органів виконавчої влади з проханням або вимогою щодо задоволення своїх потреб та покарання відповідних посадових осіб, що є неефективним шляхом для попередження, послаблення або вирішення суспільного конфлікту. Крім того, незлагодженість дій між гілками влади, недостатній обмін інформацією між ними та населенням створюють нові приводи для виникнення суспільних конфліктів. Недовіра населення як до обраних представників, так і до посадових осіб, яких не обирає безпосередньо призводить до непорозуміння та виникнення нових суспільних конфліктів. Лобізм інтересів олігархічними колами у вищих гілках політичної влади призводить до проявів корупції та виникнення суспільних конфліктів загальнодержавного рівня. Недостатньо ефективна робота судової системи країни призводить до безкарності злочинців, які працюють у владі та незаконно збагачуються за рахунок державних, територіальних та місцевих бюджетів. Це призводить до недофінансування відповідних галузей, створення дефіциту ресурсів, нових проявів корупції на різних рівнях

управління, погіршення стану вже наявних суспільних конфліктів, неможливості їхнього швидкого вирішення та відповідно їх кристалізація.

Населення країни є найбільш уразливим від наявних суспільних конфліктів; більшість громадян намагається вирішити свої локальні питання шляхом звернення до відповідних виконавчих органів публічної влади з метою розв'язання їх на локальному рівні. Допомога надається громадськими та волонтерськими організаціями через їх мобільність, забезпечення здатності напряду без бюрократичних перешкод надавати населенню необхідну допомогу у вигляді працевлаштування, інформування, проведення навчання, надання психологічної та матеріальної допомоги.

Щодо суспільних конфліктів між населенням та окремими посадовцями, або органами виконавчої влади, які безпосередньо не обирається населенням України в органах центральної, регіональної та місцевої влади населенню більш важко вплинути на досягнення своєї мети, відтак, бюрократизм апарату гальмує процес. В Україні були прийняті відповідні заходи щодо прозорості роботи відповідних органів для збільшення довіри населення до цих гілок влади, створені шляхи для безпосереднього звернення громадян, змінено відповідно законодавство країни для захисту прав і свобод громадян, проводиться діджиталізація. Створені відповідні органи для боротьби проявів корупції, із обов'язковим надання фінансової звітності діяльності відповідних посадовців. У той же час, сьогодні в нашій країні вказані питання невирішені в повній мірі. Підвищення рівня економічного функціонування країни не дозволить вирішити наявні суспільні конфлікти, якщо й надалі спостерігатиметься дублювання повноважень органів публічної влади, нераціональний розподіл бюджетів, прояви корупції, лобізм приватних інтересів окремого кола людей, а також якщо буде низька політична активність населення, яке, вибираючи тих чи інших представників органів публічної влади, не несе відповідальності за свій вибір.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ТА ПІДХОДИ ДО ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СУСПІЛЬНИМИ КОНФЛІКТАМИ В УКРАЇНІ

3.1. Підходи до вдосконалення соціально-політичного механізму публічного управління суспільними конфліктами

У сучасних країнах-членах ЄС, до складу якого прямує наша держава відповідно до її конституційно оформлених прагнень, сфера суспільної життєдіяльності загалом і соціально-політичний механізм публічного управління цією сферою зокрема вимагають системного визначення та задоволення інтересів громадян. Це зумовлено тим, що люди представляють собою найбільшу цінність для держави.

Соціально-політичний механізм публічного управління суспільними конфліктами є складовою соціально-політичного механізму публічного управління сферою суспільної життєдіяльності. Обидва механізми базуються насамперед на реалізації соціального захисту громадян і політичних рішень через низку законів, наказів, постанов, окремих доручень тощо. Вищезазначені напрямки впливу на добробут громадян представляють собою частину загальної політики держави, яка, у свою чергу, допомагає та згладжує негативні наслідки загальної політики держави у відношенні населення у разі надзвичайних подій і ситуацій.

Соціально-політичний механізм публічного управління суспільними конфліктами в Україні направлений, у першу чергу, на забезпечення стабілізації та регулювання подій у державі, за рахунок діяльності всіх рівнів влади, їхньої взаємодії та виконання заздалегідь підготовлених планів, затверджених відповідно до чинного законодавства України. Упровадження нових напрямків публічного управління суспільними конфліктами відбувається із залученням як іноземних партнерів, так і перерозподілу наявних резервів країни.

Розглянемо основні цілі держави щодо реалізації соціально-політичного механізму публічного управління суспільними конфліктами:

- створення умов праці для дієздатних верст населення, для забезпечення власного добробуту;
- адресна допомога як у грошовому еквіваленті, так і у вигляді товарів та послуг (продукти харчування, проїзд у громадському транспорті тощо), реалізація різноманітних програм для непрацездатних верст населення;
- реалізація житлової політики;
- зміни державних стандартів – прожиткових мінімумів та мінімального розміру заробітної плати;
- розвиток центрів зайнятості для реалізації не тільки потреб держави, але і працевлаштування відповідних спеціалістів, впровадження курсів для отримання нових спеціальностей тощо;
- упровадження низки реформ для гарантій соціального захисту дітей;
- розвиток соціальної допомоги людям із обмеженими можливостями.

Реалізацію соціальних програм необхідно проводити спочатку на місцевому рівні органами місцевого самоврядування й органами соціальної політики держави. На місцевому рівні більш ефективно та більш швидко впровадження програм з допомоги населенню. Відтак, перерозподіл фінансування має бути більш прозорим і ефективним.

Соціально-політичний механізм публічного управління суспільними конфліктами в Україні повинен забезпечити комплексну агрегацію (визначення, збір) і аплікацію (задоволення) одразу великої кількості потреб та інтересів населення. Проте матеріально-фінансових, кадрових та інших ресурсів для цього недостатньо, тому реалізація публічно-управлінських заходів щодо охорони та захисту інтересів населення найбільш доцільна таким чином:

- по перше – це реалізація фізіологічних потреб населення, а саме: можливість отримати безоплатно, або придбати продукти харчування та соціальні товари, отримання доступних послуг закладів охорони здоров'я,

отримання послуг від комунальних підприємств, доступність до громадського транспорту;

– по друге – це реалізація безпеки населення, а саме: реалізація національної безпеки країни, захист органами безпеки та правопорядку, ліквідація та попередження надзвичайних подій та ситуацій;

– по третє – це реалізація соціальних потреб населення, а саме: надання послуг у сфері культури та освіти;

– по четверте – це реалізація рівних прав і свобод, можливості отримання нових навичок і професій, отримання відповідних статусів для верст населення;

– по п'яте – це реалізація потреб населення у самовираженні, а саме: розвиток мистецтва та культури у кризових умовах шляхом проведення різноманітних концертів, акцій та заходів тощо.

На сьогодні держава не забезпечує комплексне визначення та задоволення потреб й інтересів населення під час суспільних конфліктів в Україні навіть перший рівень потреб населення. Реалізація відповідних державних і регіональних програм допомоги населенню мають фіксовані за часом терміни, на дотримання яких впливає, з одного боку, повномасштабна агресія проти України. А з другого – відсутність постійного зворотного зв'язку з іншими сферами діяльності держави (економічними, політичними, культурними), як наслідок потреби й інтереси українців повноцінно не задовольняються. Крім того, зазначимо, що через велику кількість безробітних осіб і громадян, які отримують не офіційну заробітну плату, в Україні спостерігається брак коштів на реалізацію відповідних програм щодо задоволення первинних потреб населення. Під час повномасштабної військової агресії проти України значна частина ресурсів нашої держави витрачаються на відновлення зруйнованих об'єктів критичної, соціальної, енергетичної та іншої інфраструктури, а не на забезпечення сталого функціонування України.

Соціально-політичний механізм публічного управління суспільними конфліктами в Україні реалізується, у першу чергу, через інфраструктуру соціальної сфери країни, через держані установи, підприємства та приватні підприємства, які, у свою чергу, забезпечують вирішення соціально побутових питань громадян, медичного забезпечення, транспортного обслуговування, надання соціальних послуг населенню та інше. Показник якості та кількості надання послуг та вирішення проблем характеризується підготовкою кадрів відповідних установ і визначається через житлове забезпечення населення, стан здоров'я громадян, соціальний захист людей з обмеженими можливостями, пенсійне забезпечення, якості надання соціальних послуг тощо. Стан незадоволення громадян, що може призвести до виникнення суспільного конфлікту, тому якість надання соціальних послуг має велику вагу в реалізації соціально-політичного механізму публічного управління суспільними конфліктами в Україні, та найважливішим компонентом необхідно вважати саме людину (як споживачів послуг та виконавців послуг). Власне кажучи, першочергово за реалізацію соціально-політичного механізму публічного управління конфліктами відповідає держава, інституційний апарат якої розробляє та впроваджує відповідні підходи щодо соціального захисту й охорони інтересів населення. У першу чергу, ці підходи передбачають здійснення соціальної допомоги, пенсійного забезпечення, визначення мінімального прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати, а також надання інших видів соціальних виплат. Економічна допомога здійснюється через соціальні виплати визначені державою на даний час: одноразові виплати при народженні дитини, щомісячні виплати самотнім батькам за догляду за дитиною, виплати для малозабезпечених сімей, по догляду за людьми з інвалідністю, за догляд за хворими людьми та через тимчасову непрацездатність тощо. Розглянемо важелі, через які держава може реалізовувати соціально-політичний механізм публічного управління суспільними конфліктами, а саме:

– економічні, які впливають на соціально-матеріальний розвиток держави, регіонів, а також належне функціонування соціальної інфраструктури;

– політичні, які впливають на реалізацію правових гарантій зі сторони держави (на соціальну політику, соціальну допомогу та підтримку громадян);

– правові, які впливають на прийняття правових документів (законодавчих рішень і підзаконних актів), а також рівень правових відносин серед громадян їх інформованість у правовій сфері;

– культурні, які впливають на систему моральних цінностей, культурного розвитку громадян, традиції та норми, місцеві особистості та соціальні відносини між верстами населення;

– екологічні, які впливають на особистості мешкання населення у певних регіонах, на норми та спосіб життя громадян, на екологічну ситуацію в країні;

– демографічні, які впливають на соціальні процеси в державі, рівень смертності та народжуваності, міграцію населення, трудова зайнятість громадян;

– національно-етнічні, які впливають на соціальні процеси в державі, інтереси, традиції, менталітет окремих верст населення та загальнодержавну політику в цій сфері загалом;

– соціально-психологічні, які впливають на настрій громадян, їхні очікування, а також ініціативи та прагнення, соціальних відносин між населенням та з державою.

На підставі вищевказаного пропонуємо алгоритм удосконалення соціально-політичного механізму публічного управління суспільними конфліктами в Україні:

Перший блок реалізації запропонованого алгоритму передбачає визначення цілей під час вирішення наявного суспільного конфлікту.

Другий блок реалізації запропонованого алгоритму формування та функціонування соціально-політичного механізму публічного управління

суспільними конфліктами в Україні включає зменшення рівня незлагодженості між державними структурами для вирішення суспільного конфлікту (визначення пріоритетних напрямків роботи).

Третій блок реалізації запропонованого алгоритму передбачає налагодження збору й обробки інформації про учасників та стан проходження суспільного конфлікту та між усіма рівнями.

Четвертий блок реалізації запропонованого алгоритму спрямований на визначення конкретних строків в публічно-управлінських рішеннях щодо вирішення суспільного конфлікту.

П'ятий блок реалізації запропонованого алгоритму акцентує на цілісності управління суспільними конфліктами державою через відповідні органи влади.

Розглянемо цілі публічного управління, які можливо визначити в контексті необхідності вирішення суспільних конфліктів:

1. Забезпечення цілісності держави як від зовнішніх небезпек, так і від внутрішніх.
2. Розвиток та зміцнення суспільних інститутів для сталого демократичного розвитку країни.
3. Захист свобод і прав населення України згідно з Конституцією України.
4. Підвищення добробуту населення України шляхом надання робочих місць та соціальної підтримки.
5. Захист екології країни.
6. Розвиток і підтримка ринкових механізмів.
7. Злагоджена взаємодія між місцевими та центральними органами влади та ін.

Запропонований алгоритм удосконалення соціально-політичного механізму публічного управління суспільними конфліктами в Україні передбачає реалізацію низки заходів на всіх рівнях управління, а саме:

– на вищому та центральному рівнях впровадження у нормативно-правові документи терміну «конфлікти», із розробкою відповідних програм для вирішення та поліпшення суспільних конфліктів;

– на місцевому впровадження нормативно-правових документів щодо вирішення та поліпшення суспільних конфліктів, розробки програм взаємодії з населенням для вирішення суспільних конфліктів із залученням народних депутатів.

У межах визначеного алгоритму, насамперед, наголошено на вдосконаленні соціально-політичного механізму публічного управління суспільними конфліктами в Україні. Власне кажучи, не передбачається створення нових інституцій, а оптимізація вже функціонуючих (тобто управлінь, секторів та ін. структурних утворень обласних державних адміністрацій, комісій органів місцевого самоврядування). Це покликано забезпечити зменшення кількості суспільних конфліктів, через підвищення результативності місцевих органів публічної влади (обласних державних адміністрацій, обласних військових адміністрацій, обласних військово-цивільних адміністрацій і органів місцевого самоврядування).

Реалізація соціально-політичного механізму публічного управління суспільними конфліктами вимагає від держави та її органів виконання низки функцій, а саме: прогнозування, загального керівництва, планування, регулювання, обліку та контролю, коригування, розробку окремих правових документів тощо. При цьому потрібно здійснювати чіткий розподіл функцій та завдань між усіма учасниками процесу, контролювати забезпечення виконання прийнятих рішень, планів та зобов'язань, проводити координацію діяльності органів та установ на котрі покладені спільні завдання, стимулювання виконавців шляхом визначення конкретних мотивів та напрямків діяльності (визначення цілей), здійснювати контроль за виконанням прийнятих нормативно-правових документів. Для реалізації визначених цілей публічного управління суспільними конфліктами потрібно налагодити злагоджену роботу між усіма задіяними суб'єктами на всіх рівнях:

загальнодержавному, регіональному та місцевому. Проводити координацію, контроль і вдосконалення як структури, так і управлінських рішень шляхом прийняття відповідних змін та поправок до раніше прийнятих публічно-управлінських рішень.

Застосування державою соціально-політичного механізму публічного управління суспільними конфліктами унікально саме тим, що цей механізм здійснюється через публічні інституції, представлені державними та самоврядними органами. Вони стають основними координуючими суб'єктами в реалізації інтересів суспільних груп людей та окремих громадян. Головна мета застосування державою соціально-політичного механізму публічного управління суспільними конфліктами – це досягнення виконання поставлених цілей визначених у державно-управлінських рішеннях, які стосуються суспільних потреб громадян, отримання результатів, реалізація суспільних потреб громадян, досягнення балансу потрачених ресурсів та коштів із запланованим бюджетом, застосування поетапних управлінських рішень для економії ресурсів і недопущення перевитрат та недоцільних розтрат, контроль відповідної оплати праці для задіяних державою учасників щодо вирішення суспільних конфліктів в Україні.

Отже, розглянемо поетапно як в сучасних умовах вирішуються суспільні конфлікти за допомогою соціально-політичного механізму публічного управління.

У разі виникнення суспільного конфлікту є декілька шляхів для його вирішення, а саме:

- звернутися до місцевого самоврядування (народного депутата тощо);
- звернутися до місцевих органів виконавчої влади загальної або спеціальної компетенції (поліція, прокуратура, обласні державні адміністрації тощо);
- звернутися до засобів масової інформації з метою визвати резонанс та реакцію органів публічної влади;

- звернутися до урядового порталу (де звернення буде направлено у відповідний орган влади для розгляду);
- звернутися до неурядових установ, волонтерів та ін.

Варто зауважити, що вирішення суспільних конфліктів у сфері публічного управління в Україні насамперед має покладатися на місцеве самоврядування та інші публічні інституції місцевого рівня. Зокрема, через відповідні правові документи у сфері публічного управління суспільними конфліктами, які необхідно прийняти та/або оновити на загальнодержавному та місцевому рівнях (оновити Закон України «Про місцеве самоврядування», Концепцію реформування місцевого самоврядування тощо). У цьому контексті доцільним є моніторинг і вчасне реагування місцевої влади на пропозиції, скарги та зауваження населення, що можуть містити вказівку на потенційні чи вже наявні суспільні конфлікти та протиріччя. Крім того, важливим є актуалізація роботи комісій в органах місцевого самоврядування щодо врегулювання суспільних конфліктів, а також підвищення результативності діяльності депутатів місцевого скликання, які найбільш наближені до агрегації (визначення) й артикуляції (вираження) суспільних інтересів.

3.2. Напрями розвитку інших механізмів публічного управління суспільними конфліктами

Варто відзначити, що організаційно-правовий механізм публічного управління суспільними конфліктами в Україні базується на застосуванні вітчизняної та міжнародної нормативно-правової бази. Вона, у свою чергу, постійно оновлюється та змінюється для того, щоб залишатися актуальною та відповідати викликам сьогодення. Для сучасного та сталого розвитку держави застосовуються різні програми та стратегії розвитку країни, вектор дії яких залежить від сфери суспільної життєдіяльності.

Суспільні конфлікти в Україні впливають на безпеку як суспільства, так і громадян, тому попередження та вирішення суспільних конфліктів в Україні є одним із напрямків забезпечення її національної безпеки.

Стале функціонування держави характеризується поняттям стійкість, яке зазначено у Стратегію національної безпеки України (прийнятої у 2020 році) [37], як здатність суспільства та держави швидко адаптуватися до змін безпекового середовища й підтримувати стале функціонування, зокрема шляхом мінімізації зовнішніх і внутрішніх уразливостей. Виходячи з цього можемо визначити, що для успішної боротьби з зовнішніми та внутрішніми уразливостями в Україні необхідно впершу чергу прибрати бюрократію та впроваджувати новітні технології комунікацій між гілками влади, створювати відповідні бази даних, для швидкої адаптації та реагування на виникнення нових загроз, відповідно і для вирішення нових суспільних конфліктів.

Стратегія національної безпеки України (прийнята у 2015 році) насамперед була направлена на мінімізацію загроз державному суверенітету та створення умов для відновлення територіальної цілісності України у межах міжнародно-визнаного державного кордону України, а вже потім на гарантування мирного майбутнього України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави та утвердження прав і свобод людини і громадянина, забезпечення нової якості економічного, соціального і гуманітарного розвитку, забезпечення інтеграції України до Європейського Союзу та формування умов для вступу в НАТО [38]. Отже, останні зміни в нормативно-правових документах України направлені на коригування її зовнішньої політики, спрямованої на збереження кордонів нашої держави, захист її суверенітету, соціальний, економічний та гуманітарний розвиток, а також на збереження прав і свобод людини.

У той же час, розгляд Стратегії національної безпеки України (що була прийнята у 2020 році) дає змогу стверджувати, що в цьому правовому документі ключовою тезою є «безпека людини – безпека країни». Пріоритетною для даної стратегії є людина, її життя і здоров'я, честь і гідність,

недоторканність і безпека. Людина – найвища соціальна цінність в Україні (відповідно до норм Конституції України), а також головна ціль державної політики національної безпеки [38]. Крім того, держава має захищати громадян і суспільство. Також визначено необхідність гарантування суверенітету й територіальної цілісності України у межах її міжнародно визнаного державного кордону.

Порівнявши напрямки розвитку держави в обох стратегіях нацбезпеки України (від 2015 р. і 2020 р.), можемо відзначити, що помітною є зміна спрямованості вектору розвитку держави, а також зміна пріоритету від зовнішньої політики до громадян країни (як і в сучасних розвинених Європейських країнах).

У продовження відзначимо, що, з точки зору розвитку організаційно-правового механізму публічного управління суспільними конфліктами в Україні, у Стратегії національної безпеки України (від 2015 р.) урегулювання конфліктів згадується тільки в межах окреслених основних напрямків державної політики національної безпеки України. Тобто в контексті забезпечення національної безпеки у зовнішньополітичній сфері й лише у напрямку додержання норм міжнародного права і справедливого врегулювання конфліктів [38].

Таким чином, у період з 2015 по 2020 роки організаційно-правовий механізм публічного управління суспільними конфліктами в Україні формувався та реалізовувався тільки з позиції дотримання міжнародних норм та не отримував системного розвитку. Адже зміна нормативно-правових документів України має відбуватися комплексно, на системній основі, що можливо за умови застосування інкорпорації, кодифікації та систематизації.

Варто відзначити, що в період з 2020 року (з моменту прийняття Стратегії національної безпеки України) організаційно-правовий механізм публічного управління суспільними конфліктами в Україні також не отримав значного розвитку. Механізм урегулювання суспільних конфліктів розглядається в контексті важливості гарантування національної безпеки у

зовнішньополітичній сфері, крізь призму унеможливлення внутрішньодержавних конфліктів за рахунок сил самого населення [38]. Достатньо лишень подивитися на принципи, на яких ґрунтується Стратегія національної безпеки, а саме: 1) стримування; 2) стійкості; 3) взаємодії.

Розгляд сутності цих принципів дає підстави стверджувати, що розробники стратегії поклали відповідальність за унеможливлення суспільних конфліктів на саме суспільство. Підтвердженням цього є положення п. 4 аналізованої стратегії, згідно з яким принцип стійкості представляє собою здатність суспільства та держави швидко адаптуватися до змін безпекового середовища, а також підтримувати стає функціонування, зокрема шляхом мінімізації зовнішніх і внутрішніх уразливостей [37]. Однак не зрозуміло, яким чином населення спроможне (здатне) самотійно мінімізувати такі уразливості, якщо це пріоритет діяльності держави. Саме вона наділена відповідними ресурсами та важелями реагування на зростаючі суспільні, соціально-економічні, соціально-політичні та інші конфлікти.

Отже, дослідження Стратегії національної безпеки України (від 2020 р.), дає підстави наполягати на тому, що відсутні зміни у направленості розвитку держави, що не відповідає гаслу «безпека людини – безпека країни». Внутрішні суспільні конфлікти в Україні не розглядаються як небезпека для громадян, відповідно відсутні шляхи розвитку нормативно-правової бази країни у цьому напрямку та як наслідок відсутній розвиток організаційно-правового механізму публічного управління суспільними конфліктами в Україні.

На наше переконання, Стратегія національної безпеки України має містити цілий розділ, присвячений оцінюванню, прогнозуванню, вирішенню й унеможливленню суспільних конфліктів (табл. 3.1).

Для досягнення поставлених цілей у стратегії національної безпеки України рекомендується приділити увагу наступним аспектам:

Пропозиції до змісту Стратегії національної безпеки України

№ з/п	Підрозділи	Основний зміст
1.	Пріоритети	гарантування прав людини та системи безпеки, оперативне виявлення й вирішення нових суспільних конфліктів
2.	Цілі	забезпечення розвитку економіки та людського капіталу, вирішення наявних суспільних конфліктів
3.	Загрози	забезпечення реформування застарілих управлінських систем та вдосконалення їх з урахуванням сучасних-глобальних, економічних загроз, підтримка кібербезпеки країни й безпеки інформаційного простору тощо

Примітка. Складено автором.

1. Розвитку економіки: необхідно зосередитися на стимулюванні розвитку внутрішнього підприємництва, сприяти створенню нових робочих місць та підтримці малого та середнього бізнесу. Заохочувати інновації та технологічний прогрес для підвищення конкурентоспроможності країни на міжнародному ринку.

2. Забезпеченню енергетичної незалежності: розвивати відновлювані джерела енергії та підтримувати енергоефективність. Розширювати національну енергетичну інфраструктуру, розробляти стратегії розвитку енергетичного сектору з метою зниження залежності від імпорту енергоресурсів.

3. Зміцненню обороноздатності: забезпечення належного фінансування та сучасного озброєння та техніки для Збройних Сил України. Крім того, слід забезпечувати розвиток кібербезпеки та військово-промислового комплексу, а також належний рівень підготовки та тренування військових осіб.

4. Реалізації реформи правоохоронних органів: проведення системних змін у сфері правоохоронної діяльності для забезпечення прозорості,

ефективності та незалежності правоохоронних органів. Боротьба з корупцією та забезпечення прав людини повинні бути пріоритетними завданнями держави.

5. Міжнародній співпраці: поглиблення співробітництва між Україною та іншими країнами, особливо з партнерами в рамках Європейського Союзу та НАТО – один з головних векторів функціонування нашої держави. Зміцнення військово-політичного діалогу, обмін досвідом та спільне планування заходів у сфері безпеки. Активна участь у міжнародних миротворчих місіях та зближення зі світовими організаціями, що займаються безпековими питаннями.

6. Зміцненню кібербезпеки: розробка й упровадження ефективних заходів для захисту державних інформаційних систем, критично важливої інфраструктури та приватних комп'ютерних мереж. Підвищення комп'ютерної грамотності населення та підготовка кадрів у сфері кібербезпеки.

7. Розвитку громадянського суспільства: підтримка активної громадської участі у прийнятті рішень, залучення громадських організацій до процесу формування та реалізації стратегії національної безпеки. Підвищення довіри між владою та громадянами шляхом забезпечення відкритості, прозорості та відповідальності державних структур.

8. Забезпеченню ефективного контролю за виконанням стратегії: створення механізмів моніторингу, оцінки та звітності про досягнення поставлених цілей. Регулярна оцінка ризиків та адаптація стратегії до змін внутрішніх та зовнішніх уразливостей країни.

На наш погляд, успішна реалізація цих напрямків сприятиме зміцненню національної безпеки України, забезпеченню стабільності безпеки країни, а також підвищенню рівня життя громадян. Втілення стратегії національної безпеки потребує системного підходу, активної співпраці між державними органами, громадським суспільством та міжнародними партнерами.

Щороку в сучасному світі кількість доступної інформації збільшується в два рази, що все більше впливає на життя громадян. Новітні технології з'явилися в суспільному житті несподівано та непомітно через всесвітню мережу Інтернет, розумні речі та мобільні телефони. Україна також упроваджує сучасні технології щодо обробки інформації, під час надання послуг і задоволення потреб громадян. Разом із тим для роз'яснення різних суперечливих законопроектів і прийнятих нормативно-правових документів не в повній мірі використовується медійно-комунікативний механізм. Це, у свою чергу, не забезпечує зміцнення довіри громадян до держави, що негативно позначається на рівні соціальної безпеки загалом, зумовлюючи виникнення соціальних конфліктів.

Як зазначив М. Ожеван у своїй науковій роботі «Основні напрями зовнішніх інформаційно-маніпулятивних впливів на суспільні трансформації в Україні: засоби протидії» [22] вплив на молодих громадян нашої держави зумовлено насамперед таким:

- бажанням бути частиною чогось єдиного та не проявляти індивідуальність, наприклад, працювати у команді;
- зміною способу життя, незгода із старшим поколінням з метою досягнення особистісної влади над собою та самореалізації;
- бажанням особисто вирішувати свій життєвий шлях, спираючись на особисті переваги та бажання, навіть якщо це безглуздо;
- захопленням екстримом та будь-яка незгода з владою;
- здатністю до швидких перемін у житті, мобільність, прагнення до нових тенденцій, всупереч консерватизму;
- недовірою до традиційних джерел інформації (телебачення газет, радіо) використання сумнівних джерел, які безконтрольно публікують все що завгодно;
- схильністю до ірраціонального.

Молоді громадяни є основою держави, тому вплив на них, формування напрямків соціально-економічного розвитку повинні стати пріоритетами

розвитку медійно-комунікативного механізму публічного управління суспільними конфліктами в Україні. Схильність до екстремізму та недовіри до влади насамперед зумовлено недосконалістю нормативно-правової бази нашої країни, протиріччями між нормативно-правовими актами та сумнівних рішеннях держави в деяких питаннях.

Україні варто віднайти баланс у реалізації медійно-комунікативного механізму публічного управління соціальними конфліктами, активно використовуючи при цьому його новітній інструментарій і технології, а також урахувати позитивний закордонний досвід у цій сфері. У цьому контексті нашій державі необхідно більше приділяти уваги цифровій грамотності населення, упровадженню новітніх технологій у систему обслуговування, що пришвидшить розуміння населенням різних дій та законодавчих документів. Крім того, аналізований медійно-комунікативний механізм публічного управління здатний забезпечити формування у населення психологічної стійкості до необ'єктивної інформації, яку розповсюджують суб'єкти, зацікавлені у дестабілізації ситуації в країні, поширенню на її теренах суспільно-політичних конфліктів. Дійсно, прозорість дій окремих органів держави досягається через доступність населення до засобів масової інформації через всесвітню мережу Інтернет. Разом із тим ця мережа криє у собі низку проблемних питань, які вимагають комплексного вирішення за рахунок дієвих заходів публічного управління, зокрема оновлення його медійно-комунікативного механізму.

Як відомо, діджиталізація сприяє покращенню взаємодії між державними органами та громадянами. Електронні сервіси дозволяють зручно та швидко виконувати адміністративні процедури, такі як подача заявок, отримання дозволів, оплата податків та інших платежів. Це економить час і зусилля громадян, сприяє більш ефективному функціонуванню держави та зменшенню корупції.

Крім того, цифрові технології впливають на розвиток бізнесу та економіки. Вони створюють нові можливості для стартапів, сприяють

розширенню ринків, покращенню логістики та зв'язку, забезпечують доступ до електронної комерції та онлайн-платежів. Це сприяє зростанню економіки, створенню нових робочих місць та підвищенню життєвого рівня громадян.

Однак, разом з перевагами, діджиталізація також ставить перед суспільством виклики та проблеми. Зокрема, це питання кібербезпеки, конфіденційності даних, етичного використання технологій та забезпечення безпечного доступу до цифрових технологій. Існує ризик, що ті, хто не мають доступу до інтернету або не мають необхідних навичок використання цифрових інструментів, можуть залишатися відстороненими від нових можливостей та ресурсів, які ці технології надають. Це може призводити до зростання нерівності між цифровими та недоступними групами населення.

Важливо також забезпечувати захист особистих даних та приватності користувачів. Зі зростанням обсягу цифрової інформації з'являються нові загрози щодо зловживання та незаконного використання особистих даних. Суспільство повинно розробляти ефективні механізми захисту даних та законодавство, що регулює ці питання.

Крім того, діджиталізація може мати негативний вплив на деякі сектори економіки та робочі місця. Автоматизація та впровадження штучного інтелекту можуть призвести до зникнення деяких професій та зміни вимог до кваліфікацій працівників. Це може створити соціальні проблеми, такі як безробіття та нерівність у доступі до якісних робочих місць.

Отже, діджиталізація має багато переваг, але також потребує уваги до соціальних, етичних та економічних питань, пов'язаних з її впровадженням. Важливо забезпечити широкий доступ до цифрових технологій, зберігати конфіденційність і захищати особисті дані, а також вирішувати соціальні проблеми, пов'язані з автоматизацією та змінами на ринку праці. Для цього необхідно розвивати програми навчання та перекваліфікації, щоб працівники могли адаптуватися до нових вимог ринку праці.

Діджиталізація також має потенціал для підвищення якості життя громадян. Цифрові рішення можуть сприяти збереженню ресурсів,

енергоефективності та зменшенню негативного впливу на навколишнє середовище. Наприклад, розумні системи управління містами можуть покращити транспортну інфраструктуру, екологічну стійкість та якість послуг для мешканців.

Усі ці аспекти вимагають багатостороннього підходу та дієвої співпраці між урядом та іншими державними органами, бізнесом, громадським сектором та громадянами. Розробка ефективних стратегій цифрової трансформації, створення правової бази для захисту даних та приватності, навчання та підтримка цифрових навичок – це важливі кроки у впровадженні діджиталізації, забезпеченні її позитивного впливу та мінімізації негативних наслідків.

Отже, існують підстави визначити шляхи вдосконалення медійно-комунікаційного механізму публічного управління та діяльності інститутів публічної влади в напрямку вчасного визначення та реагування на суспільні конфлікти. Цей механізм публічного управління повинен бути спрямований на людину, як загалом було заявлено розробниками Стратегії національної безпеки України у 2020 р. [35]. Це можливо зреалізувати шляхом проведення відкритих діалогів із громадськістю для визначення нових сучасних потреб населення, упровадження позитивного міжнародного досвіду щодо забезпечення дозвілля громадян, благоустрою території, збільшення цифрової грамотності населення, навчання сучасним програмам розвитку представників влади, створення незалежних засобів масової інформації та контроль за кібербезпекою в державному секторі. Усе це покликано забезпечити успішну модернізацію медійно-комунікаційного механізму публічного управління суспільними конфліктами в Україні, а також забезпечити більш раціональне використання портфелю ресурсів, наявних у державі.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі вирішено актуальне наукове завдання, яке полягає у визначенні теоретичних засад формування механізмів публічного управління суспільними конфліктами й розробці практичних рекомендацій з удосконалення цих механізмів в Україні.

1. Визначення змісту суспільного конфлікту як об'єкту публічного управління дозволило охарактеризувати загальне поняття суспільного конфлікту як об'єкту публічного управління. Отриманий результат показав, що суспільний конфлікт це результат незадоволення основних потреб об'єктів публічного управління у забезпеченні безпеки, добробуту, сталого функціонування звичних систем життєзабезпечення та способу життя.

Шляхом дослідження суспільного конфлікту як об'єкту публічного управління було визначено фактори виникнення та впливу держави на суспільні конфлікти, а саме: суспільні конфлікти виникають через негативні, безконтрольні взаємодії громадян в суспільстві, недосконалість нормативно-правових документів, зростання потреб громадян, корупції. Вплив держави на суспільні конфлікти здійснюється через спрощення або переведення до політичного конфлікту, через набір базових потреб громадян, податки та дохід громадян.

2. В процесі дослідження з'ясовано, що механізм публічного управління суспільними конфліктами – це сукупність елементів системи публічного управління, що спрямовані на забезпечення розвитку об'єкту такого управління, який вимагає підвищення рівня безпеки, добробуту, сталого функціонування основних систем життєзабезпечення та інших соціальних потреб й інтересів, незадоволення яких зумовлює виникнення суспільних конфліктів, соціальної невдоволеності, апатії, кризи тощо.

Доведено, що конструкт розвитку таких конфліктів унеможливорює єдність системи публічного управління на всіх його рівнях (вищому, центральному, регіональному та місцевому) під час забезпечення соціально-

економічного розвитку країни та суспільства, його згуртованості, сталості, активності тощо.

3. Систематизовані закордонні практики реалізації публічного управління суспільними конфліктами, зважаючи на інтеграційні прагнення України. Аргументовано, що позитивний закордонний досвід доцільно частково впровадити в Україні з метою унеможливлення кристалізації наявних і появи нових суспільних конфліктів. З'ясовано, що закордонні практики реалізації публічного управління суспільними конфліктами відзначаються таким: 1) функціонуванням ефективною, стабільною та гнучкою адміністративною системою публічного управління, що оперативно реагує на зміну в потребах населення та стані їхнього задоволення; 2) упровадженням принципів сервісного адміністрування та децентралізації в межах зазначеної системи; 3) підвищенням відкритості та професіоналізму публічних службовців шляхом налагодження зворотного зв'язку з населенням за допомогою активного використання новітніх технологій комунікації; 4) підвищенням якості обслуговування населення публічними службовцями шляхом підтвердження отримання листів та надання відповідей мовою звернення, перенаправлення звернення до компетентних органів у разі помилки заявника, та дотримання термінів надання відповідей та інформації; 5) упровадженням відшкодування бюджетних розходів шляхом встановлення платного характеру послуг (там де це можливо та доцільно); 6) контролем фінансування громадянами приватних постачальників послуг для мінімізації проявів корупції, недоцільних витрат державних коштів та перевірки їх якості тощо.

4. Проаналізовано повноваження органів публічної влади на предмет особливостей формування та реалізації публічного управління суспільними конфліктами. Аргументовано повноваження зазначених органів групувати за такими критеріями: 1) залежно від того, яким чином формується склад публічної інституції (виборні посади, посадові особи, яких призначають тощо); 2) залежно від того, яка публічна інституція формує державну політику, а яка її реалізує та контролює стан виконання. Виявлено, що на публічні

інституції, які обираються населенням (президент, парламент, органи місцевого самоврядування), покладено насамперед функції представницького характеру. Ці інституції також здійснюють у різній мірі формування та реалізацію державної політики у сфері суспільних конфліктів.

5. Визначено генезис і напрями розвитку організаційно-правового механізму публічного управління суспільними конфліктами в Україні, що актуалізувалися через сучасну дію зовнішніх і внутрішніх чинників. Акцентовано, що вони вимагають наукового супроводу в питаннях реалізації уточненої загальнодержавної стратегії національної безпеки України. З метою унеможливлення появи зайвих наукових дискусій з цього приводу наведено пропозиції щодо змісту оновленої стратегії національної безпеки України з позиції визначення механізмів публічного управління суспільними конфліктами. У межах цієї стратегії окреслено пріоритети, цілі, загрози й основні заходи реагування на такі конфлікти.

6. Запропоновано підходи до вдосконалення соціально-політичного та медійно-комунікаційного механізмів публічного управління суспільними конфліктами в Україні, що передбачають забезпечення результативної взаємодії державних і самоврядних інституцій із населенням, повсюдне поширення серед нього цифрової грамотності й упровадження новітніх технологій у сферу його адміністративного обслуговування з метою забезпечення покращення стану національної безпеки загалом і соціальної зокрема, підвищення рівня довіри громадян до зазначених інституцій, зниження синергетичного ефекту виникнення суспільних конфліктів. На цій підставі обґрунтовано алгоритм удосконалення соціально-політичного механізму публічного управління суспільними конфліктами із визнанням ключової ролі публічних інституцій місцевого рівня в такому управлінні. Крім того, систематизовано фактори підвищення результативності функціонування зазначених інституцій під час реалізації медійно-комунікаційного механізму публічного управління суспільними конфліктами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адміністративна реформа в Україні: сучасний стан, проблеми та перспективи / за ред. Н.Р. Нижник та Н.Т. Гончарук. К. : Моноліт, 2009. 77 с.
2. Бабенко В.Ю. Аналіз стану реалізації публічного управління суспільними конфліктами в Україні під час військової агресії РФ проти неї (за результатами якісного дослідження у 2022 році). *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління*. 2022. № 1(16). С. 126-138.
3. Бабенко В.Ю. Суспільні конфлікти як об'єкт державного управління. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління*. 2020. № 1 (12). С. 11-20.
4. Белай С.В. Державні механізми протидії кризовим явищам соціально-економічного характеру: теорія, методологія, практика : монографія. Харків: Національна акад. НГУ, 2015. 349 с.
5. Ващенко І.В. Конфлікти: сучасний стан, проблеми та напрямки їх вирішення в органах внутрішніх справ: монографія. Харків: ОВС, 2002. 256 с.
6. Виробництво, надання і розподіл адміністративних послуг – головна місія влади, як суб'єкта ринкових відносин. Деякі аспекти практики підвищення якості адміністративних (державних) послуг у США, Великобританії та Канаді // Регуляторна стратегія: практика регулювання. URL: <http://www.academia.org>.
7. Державне управління : підручник : у 2 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; ред. кол. : Ю. В. Ковбасюк (голова), К. О. Ващенко (заст. голови), Ю. П. Сурмін (заст. голови) [та ін.]. К. ; Дніпропетровськ : НАДУ, 2012. Т. 1. 564 с.
8. Домбровська С.М., Помаза-Пономаренко А.Л., Лукиша Р.Т. Інституціональна державна політика соціально-економічного розвитку регіонів України в умовах ризиків: монографія. Харків: НУЦЗ України, 2018.

216 с.

9. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю.В. Ковбасюк (голова) та ін. К. : НАДУ, 2011. Т.1 : Теорія державного управління / наук.-ред. колегія : В.М. Князєв (співголова), І. В. Розпутенко (співголова) та ін. 2011. 748 с.

10. Карлов Т.В. Механізми управління конфліктами у взаємодії органів влади та громадськості на регіональному рівні: дис. канд. наук з держ.упр.: 25.00.02. Харків. 2019. 231 с.

11. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

12. Кондаков К.Г. Розвиток електронного урядування у Франції і можливість використання цього досвіду в Україні. *Молодий вчений*. 2015. № 3(18). С. 180-183.

13. Конфліктологія. Л.М. Ємельяненко та ін. Київ 2003. 315 с.

14. Крюков О. І. Інформаційне забезпечення публічної влади як чинник національної безпеки держави в умовах глобалізації. *Вісник Національного університету цивільного захисту України : зб. наук. пр. X. : Вид-во НУЦЗУ*, 2016. Вип. 1 (4). С. 142-149.

15. Крюков О. І. Інформаційне суспільство: становлення, розвиток, перспективи. *Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. X. : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр»*, 2015. № 1 (47) (34). С. 276–282.

16. Крюков О. І., Пахнин М.Л. До питання взаємодії публічної влади та засобів масової комунікації в сучасному політичному процесі. *Вісник Національного університету цивільного захисту України : зб. наук. пр. X. : Вид-во НУЦЗУ*, 2018. Вип. 1 (8). С. 230–238.

17. Ложкін Г.В. Психологія конфлікту: теорія і сучасна практика: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. МОН України. Київ : Професіонал 2007.

18. Лопатченко І. М. Використання інноваційних медійних технологій як елемент ефективної діяльності сучасних державних службовців. *Міжнародна*

науково-практична конференція «Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика» (17-18 травня 2019 р.) Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2018. С. 33-36.

19. Міжнародний досвід та національні механізми відшкодування збитків жертвам конфлікту в Україні. Київ, 2019. 18 с.

20. Місцеве самоврядування у Швеції. URL: <http://cityukraine.info/?ch=3&fl=sweden>.

21. Нагребецька І. Політика реформи чи реформа без політики? / *Уряд. кур'єр*. 2006. 2 черв., 82-83 с.

22. Ожеван М.А. Основні напрями зовнішніх інформаційно-маніпулятивних впливів на суспільні трансформації в Україні: засоби протидії. *Стратегічні пріоритети*. 2011. № 3. С. 118–126.

23. Пархоменко-Куцевіл О.І. Закордонний досвід організації та функціонування системи управління персоналом державної служби. *Державне управління та місцеве самоврядування: зб. наук. пр.* / редкол.: С.М. Серьогін (голов. ред.) та ін. Д.: ДРІДУ НАДУ. 2010. С.118-197.

24. Пархоменко-Куцевіл О.І. Формування політики державної безпеки України в контексті запобігання та протидії корупції. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2019. Вип. 1. С. 90-95.

25. Пілат М.Є. Інформаційні впливи та інформаційні війни: сутність понять та їхній взаємозв'язок в інформаційну епоху. *Вісник Львів. ун-ту. Серія: «Міжнародні відносини»*. 2013. Вип. 32. С. 185–190.

26. Помаза-Пономаренко А.Л., Бабенко В.Ю. Правова диференціація суспільних конфліктів у публічно-управлінській науці. *Формування дієвих механізмів державного управління з забезпечення державної безпеки* : матеріали круглого столу (м. Харків, 14.05.2021 р.). Харків: НУЦЗУ, 2021. С.229-231.

27. Помаза-Пономаренко А.Л. Роль інституту президентської влади у сфері забезпечення національної безпеки. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2019. № 1. URL: <http://el-zbirn->

du.at.ua/index/zmist_2019_1/0-39.

28. Правосуд О.Є. Довіра населення як механізм публічного управління у сфері забезпечення національної безпеки: поняття та сутність. *Публічне управління: освіта, наука, практика*: матеріали Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (18.03.2022 р., м. Харків). Харків: НУЦЗУ. 2022. С. 48-49.

29. Про доступ до публічної : Закон України від 13 січ. 2011 р. № 2939-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>.

30. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20 жовт. 2014 р. № 1706-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>.

31. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жов. 2014 р. № 1700-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.

32. Про затвердження плану дій із впровадження Ініціативи “Партнерство “Відкритий Уряд” у 2014-2015 роках : Розпорядження Кабінету Міністрів України; План, Заходи від 26 лист. 2014 р. № 1176-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1176-2014-р>.

33. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>.

34. Про національну поліцію : Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

35. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року "Про Стратегію національної безпеки України" : Указ Президента України; Стратегія від 14 вер. 2020 р. № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020>.

36. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20 груд. 1991 р. № 2011-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12>.

37. Про Стратегію національної безпеки України : Указ Президента України від 14 вер. 2020 р. №392/2020 URL:

<https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>.

38. Про Стратегію національної безпеки України : Указ Президента України від 6 трав. 2015 р. №287/2015. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2872015-19070>.

39. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30 вер. 2019р. № 722/2019 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019>.

40. Пропозиції до політики щодо врегулювання конфлікту натимчасово невідконтрольних територіях на Сході України (PolicyPaper). URL: <https://parlament.org.ua/2017/09/08/propozytsiyi-do-polityky-shhodo-vregulyuvannya-konfliktu-na-tymchasovo-nepidkontrolnyh-terytoriyah-na-shodi-ukrayiny-policy-paper/>.

41. Путиловський А. А. Технології управління політичними конфліктами / Конфліктологія. 2014. № 4. С. 192-197.

42. Радченко О.В. Категорія «механізм» у системі державного управління. *Держава та регіони : наук.-вироб. журн. Серія: Державне управління*. 2009. № 3. С. 64–69.

43. Статут Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури від 16 листопада 1945р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_014.

44. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року. URL: https://www.undp.org/content/dam/ukraine/docs/SDGreports/UNDP_Strategy_v06-optimized.pdf.

45. Теорія та історія державного управління : навч. посіб. / [Г.С.Одінцова, В.Б. Дзюндзюк, Н.М. Мельтюхова та ін.] ; за заг. ред. д.е.н., проф. О.Ю. Амосова, к.е.н., доц. Н.М. Мельтюхової. Вид. 2-ге, перероб. і доп. Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2012. Т.33. 252 с.

46. Тютюнник І.В. Європейські моделі модернізації публічного управління на регіональному рівні. *Публічне адміністрування: теорія та практика : ел. зб. наук. пр.* 2016. № 2(16). URL : <http://www.dridu.dp.ua/>

zbirnik/2016-02(16)/9.pdf.

47. Україна 2030: Доктрина збалансованого розвитку / Жилінська О. та ін. / Видання друге. Л.: Кальварія, 2017. 164 с.

48. Фукуяма Ф. Довіра: соціальні чесноти та шлях до процвітання. АСТ; ЕРМАК, 2004. 730 с.

49. Чекаленко Л. Формування громадянського суспільства в Республіці Польща (з погляду українського контексту). *Розвиток взаємодії держави і громадянського суспільства в контексті впровадження європейських принципів належного врядування*: зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. (12 груд. 2012 р., м. Київ) / упоряд. В. М. Яблонський, О.А. Корнієвський, П.Ф.Вознюк. Київ: НІСД, 2013. С. 341–344.

50. Яровой Т. С. Європейський лобізм, як дороговказ для вітчизняних законотворців: досвід Республіки Польща та Литовської Республіки. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2017. № 8.

51. Babenko V., Genesis of formation and development of organizational and legal mechanism of public management of social conflicts in Ukraine. *Public administration and state security aspects*. Vol. 1. 2022 P. 10-21. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/13427/1/Babenko.pdf>.

52. Haridas, M., (2003). *Managing Conflicts and Building Organizations*. Stoica-Constantin, A., & Neculau, A. (coord.), (1998). *Psihosociologia rezolvarii conflictului*, Iasi, Polirom.

53. *Modernising government*. Presented to Parliament by the Prime Minister and the Minister for the Cabinet Office by Command of Her Majesty. London : Stationery Office, 1999. 66 p.

54. Peters, G., 1998, *Managing horizontal government: the politics of coordination*. *Public Administration*, Vol. 76, 295–311.

55. Robbins, S.P., 1974, *Managing Organizational Conflict: A Nontraditional Approach*, Prentice Hall, New York.

Виконав: студент
магістратури за
спеціальністю 281 Публічне
управління та _____ Олександр КАПІТОНЕЦЬ
адміністрування денної _____
форми навчання

Науковий керівник:
професор кафедри
публічного управління та
адміністрування, д.е.н., _____ Андрій ВОЙЦЕЩУК
професор _____

**Робота допущена до
захисту:**
завідувач кафедри
публічного управління та
адміністрування, _____ Едуард ЩЕПАНСЬКИЙ
д.держ.упр., професор _____